I-305

Dr. Cramer
1896

Автограф

1903.

N. S. M.!

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ. Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4, 1908 ԹԻՒ 1

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
Ձ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. Մ. ԱԼԷՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ամանորի ողջոյն

1907 տարին

Ակնարկ մը 1907 տարիին վրայ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Փոքրիկ Մանուէլի հոգին

ԳԻՏԱԿԱՆ

Գիտութիւնը 1907ին — ՏՐ. Ռ. Հ. ՎԻՎԻՅԸՆ

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Ստոյիկեան փիլիսոփայութիւն եւ Քրիստոնէական կրօնք — ՓՐՈՖ. Յ. Հ. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

Բժիշկը եւ ժողովուրդը — ՏՐ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ցուշատետրէս — ԱԼԷՔ ՍՕՏՕ

Մայրերուն — ՄԻՍԻՍ ՏԱՏ

ՍԲ. ԳՐՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ Ա. Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

﴿ اوه‌داپر هفته‌لق غزته — درسعادتده بابل هاوسده ﴾

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ԵԱԲԱՔԱՔԵՐԹ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

(Ա Ն Կ Ե Լ Ի Ա Փ Ո Ր Ո Ս)

ՑՈՒՆԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Խմբագիր Հ. Մ. Ալեն

Պայպըլ Հաուս, Սթամպուլ

Կ. պոլիս, Թուրքիա

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Տարեկ. բժնեգին 30 Դ.
Ամերիկայի հմր 1·50 Տոլ.
Անգղիոյ ,, 6 շիլին
Ուրիշ երկիրներու ,, 7·75 Ֆր.

Ձեռքէ՝ հատը 30 փարա

Տառուցման գիները չափաւոր

THE AVEDAPER

(ANGELIAPHOROS)

A WEEKLY PAPER

PUBLISHED IN

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND GRECO-TURKISH

EDITOR HERBERT M. ALLEN

Offices: American Bible House
Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 30
U. S. A. $1.50
England Shils. 6.—
Other countries Frs. 7 75

Single Copy 30 Paras

Advertising rates on application

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ
ՁԱՓԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Պատրաստ ենք շատ չափաւոր պայմաններով ծանուցում հրատարակել թերթս ծածկոյին 3րդ և 4րդ երեսներուն վրայ։ Փափաքելի է որ նոր տարւոյն համար ծանուցում տալ ուզողները վաղեմն այժմէն իմանալ մեր պայմանները, որոնք անօրինակ կերպով դիւրամատչելի են։

ՊԱՂՏԱՍՏԱՐԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Հաստատութեանս բարեկամաց նախ Նոր Տարին չնորհաւորելով և մաղթելով որ անոր առաջին նէն մինչև վերջին օրն անունց բերէ առողջութիւն, երջանկութիւն ու յաջողութիւն։ Անցեալ Դեկ.ի մէջ մեզի յանձնուած դրամներն և իրենցներն կը հրատարակենք խորին չնորհակալութիւններով։

Յ. Ալիքսանեան Աատապազար Օրդ. 126 և Օր. Պ. Նօտուկեան անդ Օրդ. 90։ Տէր և Տիկ. Կարմիրեան պոլիս 20։ Յ. Գալանճեան Խարբերդ 108։ Սրժ. Տէր Ներսէս Սքսար Օրդ. 40, Ս. Մ. 540, Օրդ. 25, Վեր. Մ. Տօմպալեան Սմառնա Օրդ. 150, վաճառուրմէ 10, Կէօլտաղ Օրդ. 60, Օր. Վ. Բեռեզեան անդ 10, Ս. Քէչէճեան անդ 10 և Ս. Սրապեան անդ 14, Օրթօ Պաղտասարեան Սմառնոյի Քարդերէ 120, Տիկ. Յ. Գ. Գրիգորեան պոլիս 29, Փրօֆ. Պէզճեան Սչնթաղ 25, վճարում 100, Մ. Յ. Օրագեան 1 ոչխար, Մ. Ն. Գոճզոլքէպազեան Ռոստոմոյ Օրդ. 128, Օր. Մաթիկա Պաղտասարեանի ձեռքով 590, Իչատակ վաղամեռիկ պատանի Միքայել Թէվրիզեանի Խարբերդ 108, Օրդ. և դրանք անդ 108 և Ս. Թէվրիզեան 54, Օրթու Պաղտասարեան Սմառնոյի քարդերէ 20, Վեր. Կ. Պ. Կարապետեան Նիւ Եորք Օրդ. 118, Օր. Մաթիկա Պաղտասարեանի ձեռքով 158, Վեր. Ս. Մ. Գուրեղեան Սրարկիր Օրդ. 165, Նուէր եկեղեցւոյ 22½ և Շէփիկէ Օրդ. 40 = 2 Օսմ. ոսկի, Ս. Յ. Գնաճեան Ուրֆա Օրդ. 170 և 37 իր նուէրն, Վեր Տր. Կրկոր ձեռօք 33½ Ս. Մ. Թէհլէրեան Սերպիա, Օր. Մաթիկա Պաղտասարեանի ձեռօք 59 և իր նուէրը 59, Օրդ. վաճ. 10, Սկրի Տիկ. Քէօլեան 32 հայ իչխատակ հանգուց. ամուսինին, Օր. Սողոմէ Ենիճէ 5, Ոսկեղէն Բանալի 10, Վեր. Գ. Եարտմեան Իզմիրլի Օրդ. 103 և նուէրը 113։

Համազումար 3,522½ դահ.։

Նոյ. 15է ի վեր Օրացոյցներն սպառած են։ Կը մնայ դրամներն ֆռնդել. խնդրենք փութալ հասցնել դրկել, սակայն նուէրը և պնակի հասոյթ ևս հաճիլ միասին դրկել։ Հաստատութիւնս ամիսը 80—100 Օսմ. ոսկի ծախք ունի։ Պատմութեան Հաւաքածոյ Գ. Մաս 17 պատմութիւններով միշտ պատրաստի է ի գին 5 դահ.։

Գ. Պաղտասարեան

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ. Կ. ՊՕԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4, 1908 ԹԻՒ 1

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. Ք. ԿՐԻՆ ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Հ. Մ. ԱԼԷՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՂՋՈՅՆ

Հ. Մ. Ա.

Ա ԻԵՏԱՒԵՐ, իր ընթերցողներուն և բարեկամներուն նոր տարւոյ ողջոյններ և բարեմաղթութիւններ մատուցանելու այս առիթով, կը փութայ չնորհակալութիւն յայտնել ամէն անոնց որոնք սեւէ կերպով օգնեցին ուրիչ հաւորի մը կազմուելուն, որ 33րդն է անոր պատմութեան մէջ։ Մանաւորապէս խմբագիրը, որ Յուլ. 1ին սանձնեց իր պաշտօնը, կը փափաքի իր անձնական չնորհակալութիւնները յայտնել քաջալերական ու համակրական բոլոր այն աղնիւ արտայայտութիւններուն համար, զորոնք ընդունած է ամէն այնպիսի տեղերու բարեկամներէ, ուր իր չաբաթական պատգամները կը տանի Աւետարանը։ Կը մաղթենք որ յառաջիկայ տարին ամէնուս բերէ աւելի խորին նուիրում մը ճշմարտութեան, աւելի ջերմ համակրութիւն, աւելի մաքուր խղճմ, աւելի լայն տեսութիւն նկատմամբ մարդկութեան և Աստուծոյ, և կեանք մը սիրոյ և քաղցրութեան գործերով բուրմնաւորուած։

1907 ՏԱՐԻՆ

Հ. Մ. Ա.

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ամիսը անճուկ տեղ մը միայն կը դրաւէ ժամանակի մեծ տախտակին վրայ։ Դէպքերը սակայն ժամերով ու օրերով չափուելու չեն, այլ այն ազդեցութեամբ զոր կ'ունենան աշխարհի կեանքին վրայ։

Պիտի չձեռնարկենք մանրամասնօրէն պատմել ամէն ինչ որ ծառացած է յիշատակելի ընել այս անցեալ տարին։ Այլ պիտի չսահմանափակենք մեր ընթերցողներուն յիշեցնելով մէկ քանին այն դէպքերէն, որոնք հաւանօրէն մնայուն դրոշմ մը պիտի թողուն մարդկային ազգին կեանքին վրայ։ Լրացող տարին չահագրգռական էր շատ կերպերով։ Երկրաչարժի և հեղեղի ցամաքային և ծովային աղէտներ ժամանակ ժամանակ իրենց սարսափի սարսուռները ղրկեցին աշխարհի ամէն կողմը։ Բայց ընդհանրապէս եղաւ խաղաղութեան և բարգաւաճման տարի մը ամէն ժողովուրդներու համար։ Գրեթէ ամէն երկիր հանդարտին օգտին կարեւոր նպաստ մը մատոյց կա՛մ իր փոքրամասնութեան դասերով, կա՛մ իր վաղեմի գաղափարականներուն իրագործմամբ։ Այսպէս աշխարհի հետաքրքրութիւնը լաւ բաշխում մը ունեցաւ և տենդայոյզ սասկութեամբ մէկ երկու կէտի վրայ չկեդրոնացաւ։ Փորէայէ Ձափոն, Լահէյ Բոնկօ, Ֆրանսայէ Մարոք։ Նահանգները տարին մեզ յաջողական չաբաթներու լուրերը՝ անաչառ և սակայն յամառ կոչ մը ընելով մեր ուշադրութեան։ Եւ ահա նոր տարւոյ մը սեմին վրայ կանգնած ակնարկ մը կը նետենք այն դէպ թարմ դէպքերուն վրայ։

Երբ 1907 տարին մտանք, արդէն իսկ սկսած էր Պապին ու Ֆրանսայի միջեւ վազուց ակնկալուած փոթորիկը և օդը տակաւին կը թրթռար անոր արձագանգներով։ Իրաւամբ կ'ըսուի թէ Ֆրանսա հարիւրէ աւելի տարիներէ ի վեր այսչափ կարեւոր քայլ մը չէր առած որչափ երբ որոշեց Պապական լուծը թօթափել և աղատ մնալ իր կրօնական կեանքը ծաղկեցնելու համար առանց Հռոմի միջամտութեան։ Թէ Հոդքական ազդեցութիւնը այս քայլին հետ սեւէ առնչութիւն չունէր՝ ասով կ'աւելցուցուի որ Ֆրանսա կաթոլիկ երկիր է առաւելապէս և կաթոլիկները հոն թուով այնպէս կը

համեմատին Բողոքականներուն ինչպէս 36ը 1ին։ Եկեղեցւոյն անկախութեան պայքարը մղուեցաւ Կաթոլիկներուն մէջեւ, Հռոմի Կաթոլիկներուն և Ֆրանսայի Կաթոլիկներուն մէջեւ։ Ֆրանսայեները իրենց վճիռն արտայայտեցին Ժողովրդարանին մէջ իրենց ներկայացուցիչներուն բերնով, իսկ Կաթոլիկութիւնն իր վճիռն արձակեց մէկ մարդու, Պապին, ձեռամբ։ Կը յիշուի թէ ամէնէն հաւատարիմ ու նշանաւոր Կաթոլիկներէն ոմանք բաժանման օրէնքին համար ցաւելով հանդերձ նամակ մը դրեցին եպիսկոպոսներուն և աղաչեցին ընդունիլ զայն ու վերակազմութեան պատրաստուիլ։ Այս կոչը ոմանց աղդեց և մինչեւ այն օրը, երբ Պիոս Ժ իր խիստ ընդդիմութիւնը ծանոյց Ֆրանսայի, կղերին մէջ անդամ չատ տարակոյս կար թէ երբեք ուժէ պատճառ ունէր՝ն բաժանման օրէնքին չհամակերպելու և չհնազանդելու։ Բանաքորտան էր 1801ին Նափոլէոն Ա.ի և Պապին միջեւ կնքուած համաձայնութիւն մը, որով կը ճչուէր Կաթոլիկ եկեղեցիին դիրքը Ֆրանսայի մէջ։ Ջունէը իր մէջ ուժէ յօդուած, որով ծանուցուէր թէ մնայուն ու պարտաւորիչ է ապագայ սերունդներուն։ Այս տագնապը, կ'ըսեն ոմանք, վերջնական պայքարն եղաւ կրօնի և անկրօնութեան, Քրիստոնէութեան և անհաւատութեան միջեւ ի Ֆրանսա։ Ուրիշներ տարբեր մեկնութիւն կուտան։ Ֆրանսայի Ժողովրդարանականները այս անօրինութեան մէջ կը նշմարեն եկեղեցական գործերու մէջ քաղաքական խմբակցութիւններու վտանգներէն իրենց երկիրը ազատելու հաստատ որոշում մը, նաեւ եկեղեցական ամէն կազմակերպութիւններ օրէնքի առջեւ հաւասարութեան կռուանի մը վրայ դնելու պարկեշտ բաղձանք մը։ Կ'ընդունուի թէ Պապին անմերողութեամբ կամ անզիջողութեամբ խնդիրը այնպիսի վախճանի մը յանգեցաւ, որ կրնար չատ տարբեր ըլլալ, եթէ Պապական աթոռին վրայ բազմողը քաղաքական աւելի մեծ կարողութեամբ օժտուած մէկն ըլլար։ Այս սուղ պարտութեան վնասներէն դեռ չազատած, Պիոս Ժ իր ուշադրութիւնը Արդիական կանոններուն դարձուց իբրեւ եկեղեցիին ամէնէն նենդաւոր թշնամիներուն։ Հոս ալ չերեւցաւ հաշտարար ոգի, ոչ ալ նպատակ իմաստասէրները և ուսումնականները հասկնալու, այսինքն եկեղեցիի այն հաւատարիմ պաշտպանները, որոնք կը փափաքին որ եկեղեցին իմացական յառաջդիմութեան հետ քայլ առնէ և ի դարուն մէջ զօրութիւն մը ըլլայ փոխանակ վաղուց հետէ մերժուած վարդապետութիւններու անհարկի ներկայացուցիչն ըլլալու։ Բաժանման օրէնքը վերջապէս ուրիչ բան չեղաւ, բայց եթէ պարզապէս Իտալիոյ մէջ սկսած չարժման պատկումը Ֆրանսայի մէջ։ Բայց արդիական չարժումը կ'սպառնայ Պապական աթոռը այնպէս ցնցել որպէս երբեք չէ ցնցուած ցարդ և, եթէ չենք սխալիր, նոր հիմերու սկիզբն է այս վաղեմի եկեղեցիին համար, որ անտարակոյս Քրիստոնեայ աշխարհի հոգեւոր ու բարոյական ամենամեծ ոյժը պիտի ըլլար այսօր, եթէ յամառօրէն չպնդեր իր յաւակնոտ պահանջումներուն վրայ և հրաժարէր իր նուիրապետական բռնակալութենէն։ Հոս կըրնանք յիշել Զուիցերիոյ մէջ եկեղեցին պետութենէն բաժնելու համար տրուած որոշումը, և թէ այս որոշումը եկեղեցւոյ ջերմեռանդ ու հաւատացեալ պաշտպաններուն մա համոզման արդիւնքն էր թէ այս բաժանումը վերջ ի վերջոյ աւելի չահաւոր պիտի ըլլայ կրօնի դատին։ Այս դէպքերը ինքնին կը բաւեն ցոյց տալ կրօնական կեանքի ուղղութիւնը, որ ազատ ծաղկելու է առանց պետական նպաստաներէ անբաժան փորձութիւններու անպատեհութիւններուն։

Տարուանս մէջ կիներու քուէտուութեան նպաստաւոր չարժումը Եւրոպական քանի մը երկիրներու մէջ յառաջ տարուեցաւ անհուազ կորովով և Նորվեկիոյ ու Ֆինլանտայի մէջ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Վերջնին մէջ կիները այրերու հետ հաւասարութեան կռուանի մը վրայ դնող այս անօրինութեան ընկերացաւ ոգելից ըմպելիներու նկատմամբ չոյժ ազդու օրինադիծ մը, որով ի սպառ կ'արգելուի այդ առեւտուրը։ Աւսոր նշանակութիւնը այն ժամանակ կ'ըմբռնուի, երբ միտք բերուի թէ Ռուսիա ոգելից ըմպելիներէ դրեթէ 70 միլիոն Անգղ. ոսկի կ'սահայ, որ տարեկան համագումար հասոյթին իբր 40 առ հարիւրն է։ Թէ աշխարհի կիները ի՛նչ գաղափար ունին արբեցուցիչներու այս ահարկու անէծքին վրայ՝ չատ անգամ յայտնուած է, և բանաւոր է կարծել թէ որչափ անոնք ազգեցութիւն ստացնան քուէարկելով և օրինադրելով, նոյնչափ այս չարիքը և տուներու և բարոյականի ուրիչ թշնամիներ փախուստ պիտի տան անոնց զայրացած և հաստատամիտ կարգերուն առջեւէն։ Ոգելիցներու տուրեւառը ի սպառ խափանելու չարժումը քանի մը տասնամեակէ ի վեր Ամերիկայի մէջ բնաւ լուրջ կարեւորութիւն չէր գտներ։ Բայց այսօր և մանաւանդ այս անցած ամիսներուն մէջ ուշագրաւ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Նահանգ նահանգի ետեւէ օրէնք կը հաստատէ ոգելիցներու անպայման վաճառման դէմ։ Աւսոր պատիւը պլնսաւորապէս կը վերաբերի կիներու ժուժկալութեան Քրիստոնէական միութեան։

Լահէի Խաղաղութեան Դեսպանախորհրդին ա-
րարքները խորին ուշադրութեան առարկայ եղան
դրեթէ չորս ամիս։ Մանրամասնօրէն հաղորդուե-
ցան անոնք մեր սիւնակներուն մէջ։ Սա իրողու-
թիւնը թէ 47 տէրութիւններու ներկայացուցիչներ
այն երկար չաբաթներուն մէջ մէկտեղ նստան,
խորհրդակցեցան բարեկամաբար և ինչ ինչ համա-
ձայնութիւններ կնքեցին՝ աքանչելի ապացոյց է թէ
հին թշնամութիւններ սկսած են անհետանալ և
թէ քաղաքակրթութիւնը արագ արագ խորհրդի և
կեանքի աւելի բարձր մակարդակներ կը հանէ ամէն
ժողովուրդներ։ Լահէի Դեսպանախորհրդէն զատ
խաղաղութեան ուրիշ ընկերութիւններ ալ կարեւոր
ժողովները գումարեցին։ Բայց ատոնք, ամէն տեսակ
դաշնագիրներ կնքուեցան և սիրալիր այցելութիւն-
ներ փոխանակուեցան կարեւոր տէրութիւններու
վերապահներու և ազդեցիկ ներկայացուցիչներու
միջեւ։ Այս իրադարձութիւնները ալ կարծես կը
ցուցնեն թէ արագ կը մօտենայ ժամանակը, երբ
պատերազմի վայրագութիւնները անցեալին պիտի
պատկանին և սպառ և խաղաղութիւն պիտի տի-
րապետէ համայն աշխարհի մէջ։

Կարելի է ըսել թէ արտաքին աշխարհի մէջ
հանրութեան համար ամէնէն ուշագրաւ դէմքն ե-
ղաւ Նախագահ Բոզէվելթ։ Պատճառը այն խիզա-
խութիւնը և անվեհերութիւնն է, որով ան հետա-
մնդեց իր մտատիպարները։ Ամբիծ ուղղամտու-
թեան, երկաթեայ կամքի և բարձր քաջասրտու-
թեան այս մարդը անդադրում ընթացաւ ըստ երե-
ւոյթին անյաղթելի բոլոր խոչերուն և արգելքնե-
րուն մէջէն և իր երկրացիները տարաւ հանուց ըն-
կերային ու քաղաքային կեանքի աւելի բարձր մա-
կարդակ մը։ Ընդ երկար պիտի յիշուին անոր
1907ի ծառայութիւնները։ Ան կարեց Փանամայի
կնճռին Կորդեան հանգոյցը, ջրանցի կառավարա-
կան յանձնաժողով մը կազմելով պինուորական
ճարտարագէտի մը նախագահութեան տակ։ Ջրան-
ցին չինութիւնը յառաջ կ'երթայ անօրինակ արա-
գութեամբ և յոյս կը յայտնուի թէ պիտի աւարտի
1912ին։ Նոյնչափ յաջող հանդիսացաւ Թրըմփնե-
րու դէմ մղած իր պայքարին մէջ, և սեղանաւո-
րական աշխարհի մէջ մաքրութեան գործի մը ձեռ-
նարկած է, որ ժամանակի ընթացքին մէջ բարիք-
ներ պիտի բերէ միլիոնաւոր մարդոց։ Հոյակապ
տեսարանը 850 թնդանօթով և 14,000 նաւաստով
53 մարտանաւերուն, որոնք 150 օրուան պաշարով
տակաւ անցան Դեկ. 16ին Նախագահին ղեկսանա-
ւուն առջեւէն և դէպ ի խաղաղական մեկնելու ա-
ոիթով իրենց հրաժեշտի ողջոյնները տուին թնդա-
նօթի դոռոմիներով, կը լուսաբանէ Նախագահին
ծրագիրներուն մեծութիւնը և հաստատամտութեան
այն ոգին որով ի գլուխ կը հանէ զանոնք։

1907 տարին կ'արձանագրէ ընկերային և մար-
դասիրական նպատակներու համար ցարդ տրուած
գումարներուն մեծագոյնը, 32 միլիոն տոլար, զոր
Մր. Բաքֆելլըր նուիրեց Միաց. Նահանգներու Հան-
րային Կրթութեան դիւանին։ Այս մեծ գումարին
նպատակը աւելի մեծ է — ծաղկեցնել երկրին կըր-
թական չափերը։ Պատմութիւնը դեռ այսուհետեւ
պիտի արձանագրէ այս իշխանավայել նուիրատու-
ութեան բարերար պատուղները։ Քարնէկեան Հաս-
տատութիւնը Ապրիլին բացուեցաւ իր հոյակապ
չէնքերով։ Գեղարուեստներու և արհեստագիտու-
թեան նուիրուած կրթական այս հաստատութիւնը
արդէն իսկ մինչեւ 23 միլիոն տոլար ընդունած է
Մր. Քարնէկիէ։ Իր աշակերտները 1,600ի կը հաս-
նին, հազարաւորներ ալ դիմում ըրած են ընդուն-
ուելու համար։

Դժուար է այս անձուկ էջերուն մէջ լիովին
պատկերացնել անցեալ 12 ամիսներու կրօնական
գործերուն վիճակը։ Բայց կրնանք վստահաբար
ըսել թէ լրացող տարին յառաջդիմութեան տարի
մը եղաւ։ Եթէ անոր յատկանշական դրոշմը ցոյց
տալ հարկ ըլլար, պիտի յիշէինք այն նշանա-
ւոր յառաջդիմութիւնը որ եղաւ կրօնական
մտատիպարներու մէջ համաձայնութեան նկատ-
մամբ։ Անհատներ և եկեղեցիներ սկսած են
ըմբռնել թէ կրօնական միութիւնը կանոնի և
արտայայտութեան միօրինակութիւն չէ, այլ հո-
գեւոր հասարակաց ձկտում մը դէպ Աստուածա-
յինը։ Աշխարհի Քրիստոնեայ ուսանողներու հա-
մաժողովը, որ անցեալ Ապրիլին գումարեցաւ Ճա-
փոնի մէջ, նշանաւոր վկայութիւն էր թէ գրեթէ
50 երկիրներու կրթական գլխաւոր հաստատու-
թիւնները կը տեսնեն որ զանոնք վեհ գաղափարա-
կաններու հետապնդութեան մէջ իրարու միացնող
ամէնէն ամուր կապը կրօնականն է։ Ճափոնի մէջ
գումարուող այսպիսի համաժողովի մը նշանակու-
թիւնը արժանի է դիտողութեան, նամանաւանդ Ա.
Տուծոյ Հոգիին զարմանալի յայտնութիւնը Քորէայի
մէջ և կրթական ու բարոյական արթնութիւնը
Չինոս մէջ։ Ամերիկայի անցեալ տարուան կրօնա-
կան ամէնէն չահեկան երկու չարժումներն էին
Կրօնական Կրթութեան Ընկերակցութեան համա-
ժողովը և Աշխարհականներու կազմակերպութեան
արագ յառաջդիմութիւնը օտար երկիրներու մէջ
միսիոնարական ընդարձակ ձեռնարկներու դոր-
ծադրութեան համար։ Կ'արժէ նաև յիշել թէ Տր.

Ճան Քրիստըրի Հոլ երկրորդ անգամ հրաւիրուեցաւ Հնդկաստանի համալսարաններուն ատենախօսութիւնները ընել Քրիստոնէութեան վրայ։ Արեւմուտքի ոչ ոք աւելի յաջող եղած է արեւելցիներու ուշադրութիւնը գրաւել կրօնական նիւթերու վրայ։ Ա.յս մարդուն յաջողութեան գաղտնիքն է համակրելիք այն աչխատութիւնը, որով ուսումնասիրած է արեւելեան կրօնքները, և անկեղծ այն յարգանքը՝ զոր կը ցուցնէ հանդէպ ոչ-Քրիստոնէական հաւատքներուն։

1907ի նշանաւոր մեռեալներուն կարգին մէջ ընդ երկար պիտի յիշուին համայն մարդկութեան սիրոյ Լէյտի Պրասէյ Քուբեք, Նոր Հերբրիտեանց մխիթար Ճան Պ. Փէյթընի, Ռուսիոյ Սբ. Սինոդին Պրոկուրոր Փոպիէտոնոսցեվի, հեղինակ և քաղաքագէտ Ա.յմն Մաքլարընի, Ջուլիական Եռաքիմի, բանաստեղծ ու քննադատ Քարաուչիի, դիւանագէտ Պէրթլօի և Լորտ Քէլվինի, երգահան Կրիկի, և Շուէտի թագաւոր Օսքար Բ ի անուններըն։

Ա ԿՆԱՐԿ ՄԸ 1907 ՏԱՐԻԻՆ ՎՐԱՑ. Մեր յառաջդիմասէր Վեհապետին հովանաւորն ներքեւ անցեալ տարուան մէջ մեր երկիրը քաղաքակրթութեան պողոտային վրայ շատ քայլեր առած է։ Զոր օրինակ երկաթուղւոյ գիծերը երկնցուեցան, ինչ ինչ նահանգներու կեդրոններու մէջ լուսաւորման և տեղափոխման նպատակներու համար սկսուեցաւ էլեկտրականութիւն գործածել, և երկրին շատ կողմերը բարձրագոյն վարժարաններ բացուեցան։ Հրաման տրուեցաւ Գոնեայի գաշտը ոռոգել գիտական մեթոտով, և արուեստից և երկրագործութեան չրջանակներուն մէջ բարեկարգութիւններու զարկ տրուեցաւ։ Ուստի մեր ընդհանուր հաստատակութեան անկ է այս նոր բարեբաստիկ տարուան մէջ օգուտ քաղել այս չնորհքներէն և յառաջդիմութեան չաւղին մէջ ընթանալու համար ջան ի գործ դնել ըստ կարի։

Ա.յս տարի Կ.պոլսոյ Պատրիարքարանը, իր ուշադրութեան առարկայ ընելով Երուսաղէմի վանքին գրեթէ 2 միլիոն դահ.ի բացը, խնդիրը տեղւոյն վրայ լիովին քննելու համար յատուկ պատգամաւորութիւն մը ղրկեց։ Ա.յս մարմինը կարող եղաւ յիշեալ խնդրին նկատմամբ մեկին տեղեկագիր մը պատրաստել։ Բարեսիրական նպատակներու համար մեծ գումարներ նուիրուեցան և կտակուեցան 1907ին. օրինակի համար՝ Իօհաննէսբուրի կտակը, որ 600,000 ֆրանքէ կը բաղկանայ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր իրաւասութեան ներքեւ գտնուած քաւական Հայ ժողովուրդներ այցելած և զանոնք հոգեւորապէս մխիթարած է։ Ուսուցչապետ Ռիչիոս Պէրպէրեանի մահը համայն Հայ ժողովրդին մեծ կորուստ մը եղաւ, և խորհուեցաւ թէ համանուն վարժարանին համար ալ անդարմանելի կորուստ մը պիտի ըլլար, բայց բարեբաղդաբար Պատրիարք Հօր և վարժարանին բարեկամներուն չնորհիւ վարժարանը կարող եղած է չարունակել կանոնաւորապէս։ Սոբհանըգակի խմբագրին, Տիգրան Ճիվելեկեանի, և Փոռնըլ խմբագրին, Համբարձում Ալաճաճեանի, մահն ալ Հայ մամուլին զգալի կորուստ կը համարուի։ Թերթերու չրջանակին մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Զոր օրինակ, Ծաղիկ հանդէսը կանանց յատուկ ըլլալէ դադրած և մանուկներու յատուկ թերթի փոխուած է։ Լոյս կրօնաթերթը կանանց յատուկ հանդէս մը եղաւ, հիմա ալ կը ծանուցուի թէ 1908ին գեղարուեստական թերթի պիտի վերածուի։ Սոբհանըգակ և Ճէրնեէ է Շաբթեայ ժամանակ մը դադրելէ ետև նորէն հրատարակուիլ սկսան, բայց Սոբհանըգակ կարող չեղաւ չարունակել։ Փոռնըլ ալ ժամանակ մը դադրելէ ետև տարբեր ձևով հրատարակուիլ սկսաւ։ Իզմիրի մէջ Ազըլըյա սկսած է հրատարակուիլ։

1907ին հրատարակուած նոր գիրքերն են հետեւեալները. Դպրոց և Դպրոցնէ, Նոր Տաղեր, Պրոսպեկ Տէրոյենց, Պոռնա Խալաթոբ։ Մխիթարեան մը Ազիաձնէրը, Դասագիրքի մը խօսքերը, Հաւատացեալ Տոհմ. Գրականոցնեան, Մխաձան, Թանգարան, Վարդ Սրբոց, Երբեցեղոցնէն Ս. Պապարեքի, Դէպ է Բևեռ, Տունէն Ներս, Առաքել Սիանեցի, Տիքերիոզ Նաւավարն, Պարզ տրոզներ, Աշխարհագրոցնեան, Շնորհալի մատենիկ, Նահապետ, Սարմեան Ցիներեան, Դուն պիտի ըլլաս, Մկրտոցնեան խոհուրդը, Գանձարան, Թուաբանոցնեան, Վարժոցնեան։

Բողոքական հասարակութեան համար բնական է մեր ուշադրութիւնը գրաւող առաջին հարցն է գարձեալ Ազգապետարանի խնդիրը։ Ա.յս տարի Բիւթանական Սինոդին կողմէ առաջարկուեցաւ Ազգապետարանին դրամական կարօտութիւնը լեցնելու և անօրինութիւններ ընելու պաչտօնով յատուկ մարմին մը ընտրել։ Ա.յս առաջարկը ընդունելութիւն գտաւ ուրիչ Սինոդներէ, և ուրիչ հոգ. Միութիւններ ևս այսպիսի մարմնի մը համար իրենց կողմէն պատուիրակներ ընտրած են։ Կը յուսացուի թէ յիշեալ մարմինը առաջիկայ տարւոյս մէջ հոգ. ժողով գումարելով պիտի ներկայացնէ գործադրելի որոշ կերպ մը։ Ուրիչ Սինոդներ խորհած են սա խնդրին վրայ թէ տեղային ազգապետները եկեղեցիներու և Սինոդներու հետ իրենց յա-

բաներուԹիւն պէտք է ունենան։ Արդարև սոյն խնդիրը կ'արժէ խորին մտածուԹեան առարկայ ընել։ Հա՞րկ է որ անոնք եկեղեցւոյ անդամ ըլլան։ Հա՞րկ է որ Սիւնոդներու կամ հոգևորականներու ոևէ ժողովի քնական անդամ ըլլան։ Պէ՞տք է որ անոնք անհրաժեչտապէս նախագահեն Աւետ. ժողովուրդներու նիստերուն։ Աստնք և աստնց նման խնդիրներ մեր եկեղեցիները լրջօրէն ուսումնասիրելու են։ Փափաքելի է որ ոևէ չրջանակի եկեղեցիներ այս խնդիրներուն համար չաճապարին առանձինն մեԹոտներ որդեգրել, այլ՝ ուրիչներու հետ խորհրդակցելով զգուչաւոր ընԹացք քռնեն։

Մեր եկեղեցիներուն հոգևոր վիճակներու մասին չունինք որոչ ըսելիք մը։ Անտարակոյս ոչ սակաւ եկեղեցիներ աստիճանաբար յառաջդիմեցին։ Բայց Մարաչի «Ռուհեր»ներուն ինչ ինչ անդէպ ընԹացքները մեզ ամչցուցած են։ Եւ ասկէ սա դասը կը ԹելադրուԻ մեզի Թէ հոգևոր արԹնուԹեան միջոցին զգացումները պատչաճ եղանակաւ զսպել և կառավարել յոյժ փափուկ և կարևոր դործ է։ Այսու հանդերձ վստահ ենք Թէ, ի տես հոգևոր արԹնուԹենէ եաև երբեմն տեսնուած այսօրինակ վիճակներուն, այսօր մեր եկեղեցիներուն ունեցած ամէնէն մեծ պէտքն է ճչմարիտ իմաստով հոգևոր արԹնուԹիւնը։ Ուրախ ենք որ ԹէՒ կիլիկիոյ և ԹէՒ Կ. Պ. Միութեանց հոգևորականներու ժողովներուն մէջ բաւական կարևորուԹիւն տրուած է այս խնդրին,

Մեր եկեղեցիներուն համար նոյն աստիճան կարևոր և ոչ սակաւ չրջանակներու մէջ լուրջ մտածուԹեան առարկայ եղած է մեր եկեղեցիներուն ելևմուտքի խնդիրը։ Ինչ կերպով պիտի կարենանք հայԹայԹել մեր աղքատիկ եկեղեցիներուն բեմի և դպրոցի անհրաժեչտ պէտքերը։ Մինչև որ այս հարցը գոհացուցիչ եղանակաւ չկարգադրուի, մեր ԹէՒ քարոզիչներուն, ԹէՒ աստուածաբանական ճեմարաններուն և նոյն իսկ ոչ սակաւ Աւետ. եկեղեցիներուն դոյուԹեան խնդիրը երբեք պիտի չկըրնայ լուծուած համարուիլ։ Արդարև, Կիլիկիոյ եկեղեցիները այս մասին որոչ մեԹոտ մը որդեգրած են, և Մարզուանի չրջանակին մէջ գտնուող եկեղեցիները չնորհաւորելի են այս նպատակաւ բաւական չանք ընելնուն համար։ Կ. պոլսոյ չրջանակին մէջ ևս լրջօրէն կ'ուսումնասիրուի սոյն խընդիրը։ Բայց քաջայայտ է ԹէՒ այս կարևոր խնդրին լուծմանն համար աւելի հիմնական անօրինուԹիւններ պէտք են։ Միայն այժմու քարոզիչներուն և ուսուցիչներուն Թոչակները ապահովելու միջոցը խորհելու չենք. այլ պէտք է նաև Աւետ. եկեղեցիները այնպիսի վիճակի մը բերել, որ անոնց իւրաքանչիւրը կարող ըլլայ իւրովհանին իր ծախքերը հոգալ։ Այս տեսակէտով, այժմու անօրինուԹիւնները անբաւական են։ Կը յուսանք ԹէՒ այս տարի սոյն կարևոր խնդիրը պատչաճ աստիճանաւ ուսչադրուԹիւն պիտի դրաւէ մէն մի չրջանակի մէջ։

Սա հարցը ԹէՒ մեռած քարոզիչներուն ընտանեաց պէտքերուն և դործէ քաչուած հոգևոր պաչտօնեաներուն ապրուստին համար ի՞նչ կարելի է ընել, ԹեՒև անցեալ տարի ինչ ինչ չրջանակներու մէջ բաւական մտածուԹեան նիւԹ եղաւ, կը ցաւինք որ այդ մասին գործնական ձեռնարկ մը չէ եղած։ ԴէԹ կարելի էր բան մը ընել ի մասին դիւրուԹիւններ ընծայելու այն քարոզիչներուն որոնք կ'ուղեն ապահովադրել իրենց կեանքը, և կամ մեռած քարոզիչներուն զաւակաց դաստիարակուԹեան օդնելու։ Կը յուսանք ԹէՒ սոյն կարևոր խնդիրը այս տարի ոչ միայն լուրջ մտածուԹեան առարկայ պիտի ըլլայ, այլ գործնական բան մը ևս պիտի կատարուի։

Մեր երիտասարդները քարոզչուԹեան յորդորելու այսօրինակ միջոցներու մեծ պէտք կայ։ Անցեալ տարի մեռան մեր գործօն քարոզիչներէն երկուքը. Վեր. Գ. Սեմմաճեան և Վեր. Գ. Տոմպալեան։ Վեր. Մ. Կ. Փափազեան, Վեր. Կ. Յարութիւնեան և Պատ. Ս. Պ. Մանուկեան իրենց եկեղեցիները Թողուով ուրիչ տեղեր գացին։ Ուրիչ մը պաչտօնէն հրաժարեցաւ հիւանդութեան պատճառաւ։ Աստնց տեղերը լեցնողներ պէտք են։ Ուրախ ենք որ միսիոնարաց և միսիոնարուհեաց՝ ԹուռնոՒ վրայ յաչելուամ եղած է ուրիչ ուրիչ։ Տր. Ուորտ եկած է Տիարպէքիրի Հիւանդանոցը հիմնելու համար։ Մր. Կուտսէլ դացած է Մարաչ, Մր. Զէնաէլը Սըվազ, և ուրիչ միսիոնարուհիներ այլևայլ տեղեր դացած են։ Այս ցանկէն կը տեսնուի ԹէՒ Պորտչատ կարևորուԹիւն առած է մեր երկրի իգական սեռին դաստիարակուԹեան։

Շնորհաւորելի է որ մեր դպրոցներուն, մանաւանդ մեր բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ այս տարի ևս՝ աւելի աչակերտներ և աչակերտուհիներ կան քան նախորդ տարիներուն մէջ։ Շնորհաւորելի է նաև Սըվազի, Թալասի, Մարաչի և ուրիչ կողմերու հասարակ դպրոցներուն աստիճանը բարձրացընելու համար տեսնուած մտնաւոր չանքերուն իրադործումը։ Անտարակոյս խրախուսիչ իրողուԹիւններ են Վեր. Յ. Շէնհանեանի մահուան վրայ վախճանեալին տիկնոջ Գոնեայի վարժարանին չուրջ ունակման նկատմամբ քաջալերական լուր ղրկելը, Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի Խնամակալութեան, հուսկ ուրեմն գայն գոլէճի մը դիրքին հասցնելու, բաղձանքը և անոր վրայ հիւանդացնոց մը ևս աւելցնելը, նաև Խարբերդի Գոլէճին մէջ արհեստական ճիւղի մը յաչելումը։

Մեր բարձրագոյն դպրոցներուն յառաջդիմուԹեան համար ուրախ ենք։ Բայց արդեօք ուրիչ

քաղաքներու, մանաւանդ գեղերու և գիւղաքաղաքներու, դպրոցները միևնոյն համեմատութեամբ յառաջդիմութեան մէջ դնելու պարտուպատշաճ միջոցներ կը գործածուին։ Օրինակի աղագաւ, անոնց մէջ ուսուցման մեթոդը կը բարեկարգուի։ Անոնց ալ դասերու յայտագիրը կը բարեփոխուի։ Երանի՛ թէ կարելի ըլլար կերպով մը, զոր օրինակ թերթերու միջոցաւ, մեր բոլոր ուսուցիչներուն և ուսուցչուհիներուն հաղորդել դպրոցավարութեան և ուսուցման մեթոդի նկատմամբ սա վերջին տարիներուս մէջ հոգեբանական ուսման չնորհիւ տեսնուած յառաջդիմութիւնները և մեր բարձրավարժարաններէն ոմանց մէջ յաջողութեամբ ընդօրինակուած նոր մեթոդները։

Բողոք. ժողովրդին մէջ անցեալ տարի ի Կ. պոլիս Ամերիկեան հրատարակչական ժողովին կողմէ հրատարակուած գիրքերէն են հետեւեալները. Վաղ ըր, Բարոններ (2 հատոր), Մէ՞ծ վէնեըրմ, Գոհարներ, Ընկերպարան, Էրէէ ըճոնըլըըն պօյնու, Թալէմն ը Տէն է Մէսլէհ, Բրիտանական, Տեարակներ, Պէր պոյնի, Զհատապօղներուն Դէհատուներնէնները, Աղըէին ապէնյունը, Տոնը Ասուտայ Նուէրը։

Ուրիշ միջոցներով հրատարակուած են, Ռեսըը պէր եօր, Բուհլէ Ճնըը, Հատուածոյ Բարոյական Պատմութիւնից, Մարդկային Մարմինը, Ընդանէէ Վէրըժնէրը։

Հուսկ ուրեմն, երբ անցեալ 1907 տարուան վրայ ակնարկ մը կը նետենք, թէև մեր ժողովուրդներուն հոգևոր և մտաւորական կեանքին մէջ չտեսնենք մեր ակնկալած յառաջդիմութեան նշանները, այսու հանդերձ կ'ուրախանանք ճշմարիտ և տևական յառաջդիմութեան մը ականատես ըլլալով։ Եւ կը յուսանք թէ մեր սկսած սոյն Նոր Տարուան մէջ աւելի ևս յառաջդիմելու ջանք պիտի չինայուի։

Ց. Գ. Դ.

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՉՈՎԸ ուր որ ուզէ՝ կը փչէ, և անոր ձայնը կը լսես, բայց չես գիտեր ուրկէ՛ կու գայ կամ ո՛ւր կ'երթայ. այսպէս ալ է այն ամէնը որ Հոգիէն կը ծնանի։ Յովհ. Գ. 8։ Հովը, թէպէտ անտեսանելի, անադին ոյժ է որ ծովային առևտուրը կը վարէ, ձմեռ և ամառ կը բերէ և աշխարհը գեղեցկութեամբ ծածկող կամ զարդարող բոյսերու սերմերը իրար կը խառնէ։ Անոր պտուղները կը տեսնենք և անոր գործողութեան քանի մը օրէնքները գիտենք։ Այդ օրէնքները չյարգելով կ'ենթարկուինք անհանգստութեան, աղէտի, հիւանդութեան և մահուան։ Զննողները կ'ըսեն, Հովը բնական է։ Ըստ անոնց Քունկ-Շուէյ վարդապետութեան, մեսէորալանութեան դիտութիւնը ամէն գիտութիւն իր մէջ կը պարփակէ։ Առանց նախապաշարման, այսպէս է Սբ. Հոգիին գործը։ Անոր էութիւնը և գործունէութիւնները համակ գաղտնիք են։ Բայց իրենց ներկայութիւնը և ազդեցութիւնը անհամար միլիոններու զգալի են տիրական կերպով։ Հոգիին միջոցով զԱստուած ճանչնալը ամէն գիտութեան գուռն է։ Սոսկ գոյութիւնը, Հոգիէն ծնանելով, կեանք եղած է։ Մինչև ցարդ հանգարտ էինք և կը տարուբերուէինք հոս հոն, և ահա մեր առագաստները կ'ուռչին և յառաջ կ'ընթանանք։ Տարուան եղանակներուն բոլոր գեղեցկութիւնները կու գան Հոգիին։ Անապատ տարիները ահա Բրիտոնէավայել գոհողութեան և երկնային պատրաստութեան դրախտ մը եղան։ Անհատաութիւնն է անօդ տեղ մը, ուր Սբ. Հոգին չկրնար մանել։ Հոգիին օրէնքներուն բռնաբարումը կը բերէ ցաւ, կործանում և անյուսութիւն։ Բայց անոնց հաւատարիմ և հնազանդ մնացողը, որ անհունին գաղտնիքներուն համար չգայթակղիր, կ'ստանայ խաղաղութիւն, յաջողութիւն և յաւիտենական երջանկութիւն։ Ո. Ֆ. Պէնպրիճ

ՉՈԳԻՆ ու հարսը կ'ըսեն, Եկուր. և ան որ կը լսէ՝ թող ըսէ, Եկուր. ու ան որ ծարաւ է՝ թող դայ, և ան որ կ'ուզէ՝ կենաց ջուրը ձրի առնէ։ Յայտ. ԻԲ. 17։ Սբ. Գիրքը Աստուծոյ պատգամն է մարդկութեան համար։ Իր պարունակութիւնը կրնայ մէկ բառով ներկայացուիլ. Եկուր։ Այս է հրաւէրը Ծննդոց և Յայտնութեան գիրքերուն մէջ, մարգարէութիւններուն ու աւետարաններուն մէջ։ Մեղքի պատճառով մահուան արդար վճռին ենթարկուածներս Աստուած կը հրաւիրէ Տապանը գալ պատսպարուելու համար։ Թէպէտ սուրբ և արդար է Ինք, և մենք մեղապարտ, սակայն կրնանք անոր գալ, վասն զի Ինք կարող է մաքրել մեր մեղքերուն և յանցանքներուն որդան կարմիրը։ Խաղաղութեան ու հանգստեան և ուրախութեան ու երանութեան ծարաւներս կը հրաւիրէ գալ յաւիտեան կշտացնող անապատ ջուրերուն։ Բնաւ բան մը չունինք փոխարէն տալու, բայց Ինք մեզ կը հրաւիրէ գալ առանց գրամի և առանց դնոյ։ Ամէն յոգնած ու բեռնաւորուած հոգիի կ'ըսէ Քրիստոս, «Եկէք Ինձի և ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ։» Մեղքի բեռ, ցաւի բեռ, անձկութեան բեռ, փորձութեան բեռ, ամէնը կրնայ բերուիլ անոր։ Ոչ ոք կրնայ ետ դարձուիլ, քանզի կ'ըսէ, «Ան որ Ինձի կու գայ՝ բնաւ դուրս պիտի

չհանեմ։» Ոչ ալ եկող մը գոհացում պիտի չգտնէ երբեք։ Բանզի կ'ըսէ դարձեալ Քրիստոս, «Ան որ ինծի կու գայ՝ բնաւ պիտի չանօթենայ։» Սբ. Գիրքին վերջին գլուխը, գրեթէ վերջին համարը, կը կրկնէ այս հրաւէրը։ Ահա Յարուցեալ Քրիստոսի հրաւէրն է այն։ Երկինքէն եկաւ ան, որպէս զի անգամ մը ևս երկնային հրաւէրը տայ երկրի, Աստուծոյ պատգամը մարդոց։ Ասիա ուրիշն գանք մենք ալ։ Բաց. Մ. Աֆըբ

ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ պատուէն է լուրջ միտք, մեղքէ վերջ կուրծեան պատուղը երախտագէտ սիրտ։

ԱԵՆԱԳՈՑՆ յաջողութիւնն է բարոյապէս մեծ ըլլալ, հոգևոր այժ մթերել։ Եթէ խորհրդով բարձրանաք և հոգիով զօրանաք, ձեր երկար տուները հաստատութիւն մը պիտի ըլլայ, թերևս եկեղեցի մը, թերևս օգտակար հաստատութիւն մը կամ դպրոց մը, ձեռնարկ մը կամ լոկ գեղեցիկ տուն մը, որ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ և ամէնէն պատուական հաստատութիւնն է։

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ճշմարիտ արժանապատուութիւնը սա չորս յատկութիւններն ունի. կը ջանայ ճշմարտութիւնը գիտնալ և ամէն ծանօթ իրողութիւններ կ'ողջունէ սիրով։ Զամչնար իր համոզումներուն տրամաբանական վախճանէն։ Հանդարտօրէն կը գործէ հաւատքի պատճառով։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՆՈՒԷԼԻ ՀՈԳԻՆ

Մ. Հ.

Խեղճ, պզտիկ և տգեղ էր Մանուէլ, բայց մօրը չատ սիրելի։ Մայրը համբոյրներով կ'ողողէր զայն և կը կենար ու կուլար, երբ եթերի ազդեցութեան կ'ենթարկուէր։ Բժիշկները այն ժամանակ կը հեռացնէին զայն։ Յարակից սենեակին մէջ դառնապէս կուլար դարձեալ և կ'աղօթէր զաւակին համար։ «Տէր, զաւակս ազատէ,» կ'աղաղակէր, «իմ մէկ հատիկ զաւակս։ Ինծի դարձուր զայն անդուէթ դանակին տակէն և բժշկէ անոր խեղճ գլուխը։»

Վասն զի Մանուէլ բոլորովին հիւանդ էր և մայրը անոր ամբողջ կարճ կեանքին մէջ կ'աղօթէր որ ուրիշ տղայոց պէս ըլլայ ան։ Բայց կարծես Աստուած չէր լսեր և բոլոր իր ուշադրութիւնը տուած էր կատարելապէս առողջ մանկիկներ գրկելու յարկաբաժիններու միւս բնակիչներուն։

Փոքրիկ Մանուէլ պատուհանին առջև կը նստէր ամրան տաք ու երկայն օրերը, երբ ճանճերը բազմութեամբ կը բզզային սենեակին մէջ, տղաքն ալ հաղիւ նուազ բազմութեամբ դուրսը բայց օդին մէջ, և իր տարտամ, անոյշ աչքերը կարծես ոչինչ կը տեսնէին, բայց բան մը կը փնտռէին։ Իսկ ձմեռը, երբ ձիւնը մեղմիկ կը տեղար և ցրեկնիները կարճ էին, դարձեալ կը նստէր պատուհանին առջև ու յաճախ կը մսէր ու կը գոռար, թէպէտ չալի մէջ փաթթուած կ'ըլլար։ Մայրը կուլար ու կը գգուէր զայն և իր կոչտ ձեռքերուն մէջ կ'առնէր անոր խեղճ տարօրինակ գլուխը, բայց այնչափ գուրգուրանքով՝ որ այն ձեռքերուն կոչտութիւնը թաւիշի փափկութիւն կը դառնային տղուն։

Երբ իր մտատես այն տարիքին մէջ, որ եօթնէ չատ աւելի կը թուէր, այսպէս հանդարտ ու անշարժ նստած, մտամոլար կը նայէր Մանուէլ սենեակին չորս պատերուն, և իր տարտամ, անոյշ աչքերը քանի մը վրայ չէին յամենար, մայրը որոշում մը տուաւ։

«Մեծ հիւանդանոցը պիտի տանիմ զայն,» ըսաւ իր ամուսնին, մեծդի, չարաչար աշխատող և աղնուասիրտ մարդուկի մը, որու համար իր օրական գործէն զատ աշխարհ և ամէն ինչ որ կայ աշխարհի մէջ՝ հանելուկ էր բոլորովին։ «Թերևս հոն հասկցուի մեր խեղճ Մանուէլի ցաւը և գարման մը գտնուի։»

Ամուսինը համաձայնեցաւ բարի վախճան մը յուսալով։ Եւ վեր գնաց տղուն քով, ու իր խոշոր և կոչտ մատներով խաղցնց անոր մարմինը և ջանայ խնդացնել տղան։ Բայց ան ծանրախոհ մարդու նայուածքով մը միայն պատասխանեց հօրը այս փորձերուն։ Տխուր հառաչ մը արձակեց հայրը և պատրաստուեցաւ իր գործին երթալ։ «Տաքէք,» ըսաւ իր կնոջ, «և երանի թէ բժիշկները աւելի օգուտ ընեն անոր քան բարին Աստուած, որու կ'աղօթենք այնչափ ժամանակէ ի վեր։»

Սրտաչարժ էր մեծ հիւանդանոցը դիմողներու թափօրը ամէն հասակի տղոցմէ կազմուած, կաղ, խեղ և կոյր ամէնը։ Ճամբուն վրայ տեղ տեղ հաւաքուած էին առողջ տղայոց խումբեր, որոնք կը դիտէին՝ իրենց փոքր քերանները և աչուկները լայն, լայն բացած։

Վերջապէս հիւանդանոց եկաւ փոքրիկ Մանուէլ, և բարի բժիշկը ըսաւ թէ պիտի աշխատի զայն առողջացնել։ «Կարելի է որ չյաջողինք,» յարեց, «այսպիսի բաներ մեզմէ կախեալ չեն բոլորովին, բայց պիտի աշխատինք։ Միայն թէ չատ յուսալից մի ըլլաք։»

Սակայն յուսալից էր մայրը, և այդ տրամադրութեան ուրախարար լոյսը կը չողար անոր աչքերուն մէջ մինչ փողոցի ամբոխին մէջէն անցնելով դէպ ի տուն կ'երթար՝ փոքրիկ Մանուէլը սպիտակ պլանոցով հիւանդապահուհիներուն քով թո-

զած՝ մաքրաբոյր այն զով հիւանդարանին մէջ ։ Եւ երբ հասաւ այն օրը երբ խեղճ տղան բուժելու հա-մար հարկ դատուած գործողութիւնը պիտի կա-տարուէր , մայրը կանուխ ելաւ և սաստիկ աչխա-տեցաւ լուացքի տաշտին վրայ մինչեւ որ ժամա-նակն եկաւ իր ամուսնին նախաճաշը տալու ։ Ինք ալ պարտաւորեցաւ քիչ մը բան ուտել , վասն զի մարդկային ընութիւնը կերակուր կը պահանջէ որ-պէս զի ապրի ու դիմանայ ։ «Ո՛րչափ թափուր կը թուի տունը առանց անոր ,» ըսաւ հայրը իր խոշոր աչքերը տնկած ։ Վերջապէս տեղ մը ունի տղան ։ «Հոն կը նստէր ,» ըսաւ , «իր պզտիկ աթոռին վրայ , աչքերը պատուհանին մէջ սեւեռած ։ Կը յիշե՞ս թէ ի՛նչպէս բարի կը կարծէինք զինք առայ , վասն զի մինչեւ իսկ չէր ուզեր աթոռէն ելլել ։»

Սեղանին վրայ կաթիլ մը ինկաւ երբ Մանուէ-լի մայրը աճապարանքով ելաւ իր լուացքը չարու-նակել , նուաղուն ձայնով «ժամը 10ին պիտի եր-թամ , Աստուած օրհնէ զինք ,» ըսելով ։ «Մինչեւ հիմա քնաւ օրհնած չէ ,» յարեց ամուսինը քիչ մը յանդգնօրէն ։ «Այդպէս մի՛ ըսեր ,» դոչեց կինը , և ծածկեց գլուխը իր գոգնոցով ու սկսաւ լալ՝ դուռը մարդուն եռեւէն գոցելով ։

Գնաց վերջապէս զով ճերմակ այն սենեակը , ուր Մանուէլ պառկած էր ։ Բռնեց անոր ձեռքերը և լացաւ մինչ տղան կը չնչէր ինչ որ իրեն դրեթէ մոռնալ կու տար պատուհանէն ներս թափող արե-ւալոյսը ։ Քիչ յետոյ ամէն բան անցաւ և մայրը դացած ու վերադարձած եղաւ ։

Խեղճ տղան բժշկուեցաւ կամաց կամաց և աչ-քերն սկսան նոր երեւոյթի մը սանձալ գրեթէ ան-նչմարելի կերպով ։ Երբ մայրը դիտեց զայս առա-ջին անգամ , զարմացմամբ բռնեց իր չունչը , և դողդողալով «Ի՞նչ է ատ ,» հարցուց հիւանդապա-հուհին ։ «Հոգին է ,» պատասխանեց հիւանդապա-հուհին քաղցրութեամբ , և սենեակը ողողող չա-փազանց առատ լոյսէն պաշտպանեց տղուն նորա-ծին այդ երեւոյթը ։ «Բայց առաջ ալ ունէր հոգի ,» ըսաւ մայրը իբր թէ առարկելով ։ «Այո , սակայն ծածկուած էր , վարագոյրի մը ետին ծածկուած ։ Հիմա կը տեսնէք զայն իր փիթիւմին մէջ ։»

Այսպէս մայրը յաճախ նստաւ տղուն քով անոր ապաքինման երկար չրջանին մէջ , և տղան սկսաւ նստիլ և պատուհանին առջեւէն հոսող զեփիւռն նա-յիլ , նաեւ կանանչ խոտերը ոսկիով կէտիկուող կարանջարներուն ։ Մայրին սիրտը կը մորմոքէր սա մտածումով թէ երբ զայն իր տունը տանի , այլեւս պիտի չկրնայ այս բաները տեսնել ։ Օր մը փոքրիկ Մանուէլ իր մօրը սպասէս հծծեց ուրախ դէմքով . «Գոհա՛յ , մայր , գոհա՛յ ։» «Ինչ գոհար , տղաս ։» «Գոհա՛յ ,» կրկնեց ու ժպտեցաւ ։ Եւ որով-հետեւ առաջին ժպիտն էր այդ , մօրը սիրտը լեց-ուեցաւ ուրախութեամբ , թէեւ չէր հասկնար տղուն միտքը ։

Երբ տղուն գլխի պատատները հանուեցան , և վարդի փափկիկ գոյնը սկսաւ երեւիլ անոր նիհար այտերուն վրայ , բարի բժիշկը եկաւ ըսաւ թէ այլեւս կրնայ տունը երթալ ։ Եւ գնաց ալ , ու դարձեալ պատուհանին առջեւ նստաւ իր փոքրիկ աթոռին վրայ և սկսաւ նայիլ տխուր ու մութ տեղ փողոցին վրայ , ուր արեւալոյսը հազիւ կը թա-փանցէր տեղ տեղ ։ Հիմա տարբերութիւն մը կար տղուն վրայ ։ Քիչ քիչ աչխատեցաւ իր մօրը օգնել տղայական իր անվարժ ճիգերով , որոնց մէջ սըր-տաչարժ բան մը կար որ արցունք կը բերէր մօրը աչքերը ։

«Հոգին է որ կ'սկսի զաւկիս մէջ փթթիլ ,» ը-սաւ կինը իրեն ։ Եւ արդարեւ տղան օրէ օր ա-ւելի կ'աճէր ուրիչ տղայոց նման ։ Մինչեւ անդամ օր մը դուրս ելաւ և դրան սեմին վրայ նստած՝ չատ մեղմ ու երկչոտ ձայնով պոռաց անցորդ տղու մը ։

«Մայր ,» ըսաւ անդամ մը անձկագին , «ո՞ւր է արեւուն լոյսը ։» Մայրը չկրցաւ պատասխան մը տալ և տխրեցաւ ։ «Մայր , այս հարցումիս պատ-ճառը սա է որ , երբ գտայ , արեւուս լոյսին կը նայէի ես , և ահա հոս արեւուս լոյս չկայ ։ Ո՞ւր գնաց ։» «Անհետացիր ,» ըսաւ մայրը դորովալից շեչտով , ու ցոյց տուաւ տախտակամածին վրայ նուաղուն ճառագայթ մը , որ մօտակայ հոծ տուս-ներուն մէջտեղէն ներս սպրդած էր , «անհետացիր ։»

«Բայց այդ անգոյն և ճերմակ է ,» ըսաւ տղան տրտմօրէն , «գետին վրայ նայելով տեսածս խոտե-րուն մէջ փայլող այն ծաղիկներուն կը նմանէր , և բոլորովին տաք էր ։» Մայրը լացաւ և խորհեցաւ ցաւեցաւ որ չէր կրնար իր զաւկին արեւալոյս տալ նեղ փողոցի իրենց այն մթին տնակին մէջ ։ Օր մը տղան սարսափահար արթննալով «Մայր ,» ըսաւ, «ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս ։ Չեմ կրնար գտնել , չեմ կրնար գտնել այն գետին քով գտածս ։ Բոլո-րովին կորսուեցաւ արեւուս լոյսին հետ ։ Նորէն պիտի գայ արդեօք ։» Սարսռաց մայրը ։

«Չեմ հասկնար միտքդ, աղուոր,» պատասխա-նեց մայրը դողալով . «պառկէ , քնացիր ։» Եւ սկսաւ մտածել ու լալ նորէն ։ «Թերեւս նորէն գտնէ զայն իր երազներուն մէջ ,» ըսաւ իրովի և տրտմու-թեամբ , և ապա սկսաւ իր միտքը չարչարել՝ հաս-կընալու համար թէ այդ խորհրդաւոր բանը ի՛նչ կրնայ ըլալ ։

Երբ տղան արթնցաւ, տակաւին սարսափահար երեւոյթ ունէր։ Սարխափելով երկնցուց իր ձեռքերը դէպ ի պատուհանը և ըսաւ տկար ու յոգնած մարդու չէչտով. «Արեւուն լոյսը, արեւուն լոյսը տուէք ինծի, դեռին քով տեսածս։ Ո՛րչափ մութ է հոս։»

Մայրը սրբեց իր արցունքները և տղան հանդարտեցուց։ Եւ երբ դարձեալ թմրեցաւ ան, փողոյն ելաւ և բարի բժիշկին վազեց տրտում քայլերով։ Բժիշկը, բարեհամբոյր մարդ, օգնեց անոր։

Ու եղաւ որ պզտիկ Մանուէլ դարձեալ փոխադրուեցաւ իր մթին տեսակէտն և առանց այս տեղափոխութիւնն ղգալու հաստատուեցաւ այնպիսի տեղ մը, ուր արեւուն բոլոր լոյսը կրնար ունենալ իր ձեռքերուն մէջ ու «պահել,» ինչպէս կ'ըսէին անոր՝ տեղւոյն աղնիւ մարդիկը։

Երբ լոյս ըլլար մղոններով տեղ, ամրան տաքութեամբ և գունագեղ թեւաւորներու շողիւններով համակ բարախուն կարծես, փոքրիկ Մանուէլ կակուղ խոտերուն վրայ կը նստէր, չբոլջաւիւռ ոսկին կը դիտէր և կը չանար ափերուն մէջ սեղմել։ Բայց երբ վտահ կ'ըլլար թէ արեւալոյսը բռնած էր, կը բանար ափերը, և կը նայէր որ ոսկի չողեր չկան, այլ միայն վարդերանգ փայլը մարթին որ առաջ բոլորովին ճերմակ էր։

Այսպէս անցան օրերը և պզտիկ Մանուէլի հոգին զարդացաւ արեւալոյսին մէջ, և մայրը, երբ առաջին անգամ եկաւ տեսնել տղան, կարծես բոլորովին ծաղկած, ուռճացած գտաւ զայն։ «'Եւ անառատը չուշանի պէս պիտի ծաղկի,'» ըսաւ բարի բժիշկը մեղմով, երբ եկաւ կայնեցաւ մօրը քով։

Մինչ կը դիտէին խոտերուն մէջ խաղացող պզտիկ տղան, սխրութեան մեծ ալիքները խուժեցին վեր դէպ ի մայրին աչքերը և այտերէն վար դլորեցան։ «Այո, աղէկ է այդ, աղէկ է այդ,» ըսաւ կինը և գրկեց ու համբուրեց տղան, և յետոյ դարձաւ իր մութ տնակը և լուսայքի տաչտին դլուխը։

Այսպէս փոխուեցաւ փոքրիկ Մանուէլի կեանքը և տղան նոյն իսկ ուրիշ տղայոց պէս եղաւ։ Ծոցը վերուն անդիի կողմէն եկող ուսեալ բժիշկ'մը տեսաւ զայն ու դարմացաւ, երբ իմացաւ անոր նախկին վիճակը, և զայն ընդ երկար դարմանող տեղային բարի բժշկին դառնալով ասպէս ըսաւ.

«Մեր ծնունդը ձեւակերպող Ջօրութիւնը ամէնուս մէջ ալ բան մը կը դնէ որ չատ նման է արեւալոյսին։ Շնորհիւ այդ ներքին լոյսին, ի՛նչ ալ ըլլայ մեզ չրջապատող արտաքին խաւարը, մարդկային հոգին կ'ընթանայ իրեն սահմանուած ընթացքը, վասն զի մէկտ կը վառի ճրագը։ Բայց երբեմն կարծես սխալ մը կը գործուի, և աչխարհ կը ղրկուի դժբախտ հոգի մը որու լոյսը մարած է և որ հետեւապէս համակ պաշարուած է խաւարով։ Ոչ մէկ վիրաբոյժի դանակ կրնայ հոգին և ուղեղը լոյսէ բաժնող վարագոյրը պատռել աւելի քան կարճ ժամանակի մը համար։ Պէտք եղածն է մոռցուած այդ բանը արտադրել արուեստական միջոցներով, և դուրսէն չարունակ թափանցող արեւալոյսը վերջապէս կը վերածուի այն լոյսին զոր ահա կը տեսնէք այս տղուն աչքերուն մէջ։»

Յետոյ դարձեալ գնեց տղուն աչքերը և հոն նչմարելով նորածին հոգին՝ ժպտեցաւ և գնաց իր ճամբան։

Իսկ փոքրիկ Մանուէլ թիթեռնիկներ կը հալածէր արեւալոյսին մէջ և ուրիշ բանի վրայ չէր մտածեր, բայց միայն կապոյտ երկնից և մանկական երջանիկ օրերուն վրայ։ Այսպէս մեծցաւ պատանի եղաւ, յետոյ երիտասարդ և չափահաս մարդ, և լոյսը տակաւին կը մնար անոր մէջ, վասն զի կը տեսնէր զայն չրջակայ ամէն բանի մէջ։

Եւ արդ եթէ կանանչ բլուրներու մէջտեղ տարածուող քաղաքի մը մէջ խոշոր ճերմակ տուն մը տեսնէք համակ ողողուած լոյսով և երկնից պայծառութեամբ, և անոր չուրջ տղաքներ՝ որ կը խայտան անկաչկանդ զուարթութեամբ, գիտցէք թէ այդ տունը երբեմն այս փոքրիկ Մանուէլը չինեց ու տուաւ որ իր այն տխուր վիճակին ենթարկուած ուրիշ փոքրիկներ առողջանան արեւալոյսին մէջ, ինչպէս ինք առողջացաւ։

Իսկ անոր մա՞յրը։ Ջաւկին քով է, իր ուրախութեան «դաւաթը խիստ լեցուն է։»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ 1907ԻՆ

Տր. Ռ. Հ. Վ. Վ. Ա., ՓՈՔՐԻԿ ՓՈԽԱՆՈՐԴ
Ա. Դ. Ե. Կ. Ա. Ն Դ Ա Ր Ա Ն, Իսկ. Ե. Պ.

Վերջացող տարին գիտութեան դաշտին մէջ հանդիսաւոր չեղաւ զգայացունց այնպիսի դիւտի մը որպիսի է բաժանումինը զոր գտան Տէր և Տիկին Քիւրի, և ոչ այնպիսի յեղաշրջող վարկածի մը հրատարակութեան որպիսի է Տըվրիսի փոփոխման վարկածինը, և սակայն գիտական թերթերու և հանդէսներու առաջնորդող յօդուածներուն և բոլոր աչխարհի վրայ համաժողովներու և բնալուծարաններու տեղեկագրութեանց ուսումնասիրութիւն մը սա տպաւորութիւնը յառաջ կը բերէ թէ գիտութիւնը հաստատուն քայլերով կը յառաջդիմէ բազում ուղղութիւններով, և թէ զարմանալի յառաջդիմութիւն տեղի կ'ունենայ ի

մասին գիտական իրազուրկիւնները կիրարկելու այն խնդիրներուն որ կը ծագին դոյութեան և կեանքի հանգամանաւորութիւն և համոյքներ ձեռք բերելու միջոցներու հետամտութեան մէջ ։

Անցեալ Նոյ.ի սկիզբները Ամերիկայի Ամիթսընեան Հաստատութեան տարեկան տեղեկագրին դլխաւոր հատուածները կը պատկանէին բատիումային գործունէութեան (Radioactivity), որ թեև մնացեալ տարուան միջոցին գիտնականներու մեծ մասին ուշադրութիւնը դրաւած նիւթին էր ։ Շատ ծանօթութիւններ ձեռք բերուած են Սթրուվի նման երկրաբաններու հետազօտութիւններէն, որոնք բատիումի բաղադրութիւններու քանակը և բաշխումը հաշուելու գործնական հիմ մը պատրաստեցին ։ Ցուցուած է թէ այս բաշխումը բաւական է յեղաշրջելու Լորա Քելվինի ենթադրութիւնը նկատմամբ երկրագունդին տարիքին, որ ջերմութեան կորուստի վրայ հիմնուած էր, և ուրիշ կերպերով բատիումի ուսումը կը սպառնայ վերի վայր յուզել ընկալեալ ինչ ինչ վարկածներ, այնպէս որ գիտնականք հիմա կը սկսին մտածել թէ արդեօք վերջապէս ճշմարտութիւն չկա՞ր ալքիմիագէտներու վաղեմի դաղափարներուն մէջ նկատմամբ մետաղներու մէկ տեսակէն ուրիշ տեսակի մը փոխարկուելուն ։ Այս մասին մենք աւելի զգայացունց տեղեկագրութիւններ ունինք հիմնեալ Ֆրանսացի գիտնական Մ. Պորտայի դոնարներու վրայ և Անդղիացի Սըր Ուիլեըմ Րէմզիի պղինձի և Լիթիումի վրայ կատարած փորձերուն նկատմամբ ։ Ատոնք ամէնը կը պատկանին նիւթի և բատիումէ ուրիշ տարրերու բատիումային գործունէութեան յատկութիւններուն ուսումնասիրութեան ։ Այս խընդիրը կը հետազօտուի զանազան քիմիական աշխատանոցներու մէջ Եւրոպա և Ամերիկա, և քննուած է Սմիթսընեան յօդուածներէն մէկուն մէջ, «Վարկածներ Էլեկտրականութեան և Նիւթի վրայ» Տիկին Քիւրիէ, որ կ'ըսէ, «Բնագիտութեան համար բատիումային նիւթերը կը բաղկացնեն հետազօտութեան նոր միջոց մը իրենց արձակած ճառագայթներուն հետեւանքով, և իրօք նպաստած են՝ կաղի հաղորդման և էլէքթրոնի բնութեան վարկածին զարգացման ։ Այս դոյացութիւնները իրենց բաղմաթիւ քիմիական և քնաքսօական ներգործութիւններով և մէտէորա բանութեան վրայ իրենց հաւանական ազդեցութեամբ իրենց գործունէութեան չրջանակը կ'ընդարձակեն Բնութեան բոլոր գիտութեանց սահմաններուն մէջ, և ապա նորէն գիտութեանց զարգացման նկատմամբ իրենց կարեւորութիւնը պիտի աւելնայ եւս քան զեւս ։» Տիկին Քիւրի նաեւ կը յայտարարէ թէ դլխաւոր հետազօտիչները միաբան են երկու կէտերու վրայ. «Կէտ մը,» որ այսօր կը թուի թէ որոշապէս հաստատուած է, ելեկտրականութեան հիւլէներէ կազմուած ըլլալուն տարրերէն է, որ կը նպաստէ հաստատելու և կատարելագործելու այն գաղափարը զոր ունինք երկար ժամանակէ հետէ նկատմամբ նիւթին հիւլէներէ բաղկացած ըլլալու վարկածին, որ քիմիական հայեցողութիւններու հիմը կը կազմէ ,» և «ինչ ինչ իրազուրկիւններ կը ցուցնեն թէ բատիումային հանդամանքը թերեւսկի կը պատկանի նիւթի ամէն տեսակներուն ։ Վասն որոյ թերեւս նիւթը հեռու է անփոփոխելի կամ անգործ ըլլալէ, ինչպէս առաջ կը կարծուէր. և ընդհակառակն յար կը փոխակերպի, թէեւ այս փոխակերպումը մեր դիտողութենէն խոյս կու տայ իր յարաբերական յամրութեան պատճառաւ ։» Նիւթին նկատմամբ այս վերջնագոյն խօսքը եէյլ Համալսարանի ուսուցիչ Փրոֆ. Պոլթուուտի Հոկտեմբերին հրատարակած մէկ յօդուածէն է բատիումային նոր տարրի մը, «Ակտինիումի ,» վրայ զոր գտաւ ինք, և որ կ'ըսուի թէ բատիումի անմիջական ծնողն է ուրանիումով սկսող չղթային մէջ ։

Ատեղագիտութեան մէջ անցեալ տարուան միջոցին դլխաւոր հարցն էր Հրատ մոլորակին խնդիրը ։ Փրոֆ. Լօէլ, ի նպաստ իր վարկածին թէ Հրատ բնակիչ ունի, նոր ապացոյց մակաբերած է լուսանկարներէ որոնք առնուեցան Ֆլէկսթոֆի (Արիզոնա) Լօէլ դիտարանէն ղրկուած արշաւախումբին ուղեւորութեան միջոցին դէպ Ալիանսա (Քիւբա, Հարաւային Ամերիկա) ։ Ուրիշ դիտանկարներու դիրքը, հանդէպ Փրոֆ. Լօէլի ենթադրութեան, հետզհետէ աւելի լուրջ կերպարան մը կ'առնէ, և անոնք մեծ հետաքրքրութիւն կը ցուցընեն նկատմամբ նիւթին զոր նա կը հաւաքէ այժմ, թէ արդեօք և մինչեւ ո՛ր աստիճան պիտի ընդունին անոր տեսութիւնները ։ Նոր վարկած մը եւս ծագումն առած է նոյն դիտարանէն նկատմամբ երեւակի մանեակներուն, որոնք այլ եւս տափակ մակերեսներ չեն կարծուիր, այլ՝ բոկերի (սիմիթ) կը նմանին ։

Այս առթիւ պէտք է յիշել լուսանկարչութեան մեծ ազդեցութիւնը դիտութեան ամէն ճիւղերուն մէջ, և գոնաւոր լուսանկարչութեան վերջնագոյն զարգացումը ։ Այս նիւթին նկատմամբ մեծ յառաջդիմութիւն եղած է անցեալ տարի, Ուաշընդը Փաուրիի մէկ տախտակով գործողութեան հնարուելովը ։ Այս գործին օրինակները զորոնք

պատրաստած են Միս և Մր. Փաուըի՝ նշանաւոր հանդիսացան Հոկտեմբերի Սրուհստահանդէսին մէջ ի Լոնտոն։

Մէտէորաբանութեան դիտութիւնը ճոխացուց անցեալ տարին Նաւապետ Ամընսընի յիշատակարանին հրատարակութեամբ, որ կը խօսի մագնիսական ընթերցոյթներու վրայ որոնք դիտուեցան ա-նոր ուղեւորութեան միջոցին Շոյա չոգենաւով Բրիս-թիանիայէ դէպ ի Սան Ֆրանսիսքօ համբաւաւոր Հիւսիսային Արեւմտեան Անցքին առթիւ։

Անթել հեռագրութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն ըրաւ շնորհիւ Ասպետ Մարքոնիի և Իտալացի և ուրիշ ազդայնութիւններու պատկանող հետազօ-տիչներու կատարած չարունական փորձերուն։ Վերջին լուրը կու գայ Ֆրանսայէ, թէ երեք Ֆրան-սացի նաւային սպաներ, Ֆէրիյէ, Թիսօ և Թէհաս, հնարած են գործիքներ, որոնք կատարելապէս զերծ կը պահեն հեռագրուած խօսքերը ուրիշներէ իմացուելէ, և որոնց միջոցաւ խօսքեր հաղոր-դուած են աւելի քան 300 մղոն ցամաքի և 1,000 մղոն ծովու վրայէ։

Մեծ ուշադրութիւն արուեցաւ երեք օր նիւթի մը զոր կրնանք երկրագործական դիտութիւն կո-չել, այն է՝ աշխարհի ուտեստին աճման և հայ-թայթման խնդիրը։ Բնալուծարանական հետազո-տութեանց շնորհիւ հիմա կ'արտադրուին պարար-տացուցիչներ, որոնք հունձերուն քանակը կ'աւել-ցընեն և կը ցուցնեն բուսականներու հիւանդու-թեանց և համաճարակներու ուսման արժէքը։

Միացեալ Նահանգաց Բուսաբանական Վարչու-թենէն Լ. Ֆ. Ուուտս մօտերս խօսած իր մէկ ու-ղերձին մէջ սապէս կ'ըսէ. «Մենք չատ անգամ զանց կ'ընենք հնձել ընտրակար օդի հոսանքներու, ցուրտ ալիքներու, ախտերու համաճարակի կամ հունձքի ուրիշ ձախողուածներուն քարիքները, անփոյթ դանուելով ուսանիլ և փրկել ինչ որ կը մնայ։ . . . Բնական մեծութիւններու ընտանեցած մար-դը կը տեսնէ ասոնց մէջ անընդհատ մնացորդներ, ո-րոնք կ'ընդդիմանան ճիգերու, և կը փրկէ սակա-ւաթիւ անջատուած բոյսերը սերմի համար, յու-սալով թէ անընդհատ մնացող քիչը կրնայ ունենալ մասնաւոր յատկութիւններ որոնց կարելի է տե-րունդին փոխանցուիլ, անոնց դիմադրել տալով հունձքին ընդհանուր կորուստը յառաջ բերող պատճառին։ . . . Այս կերպով ծագում առած են արկածներու ընդդիմացող բամբակը, սիսեռը և քթանը, ծխախոտը, եւն.։ Այս է պատճառը թէ ին-չո՞ւ հովի տակացող ցորեն կը գտնենք Ռուսիոյ և Ասիոյ մէջ և Միջերկրականի չուրջը։» Եւ Լիւթըր Պըրպանք, որու բոյսերու և պտուղներու վրայ կատարած փորձերը ծանօթ են չատերու, մօ-տերս հրատարակած է թէ յաջողած է անփուչ կակ-ուղի հասցնել, որ կենդանիներու համար պատ-ուական ճարակի բոյս մը ըլլալ սահմանուած է այնպիսի տեղերու համար ուր քիչ չուր կը գտնուի։

Տարին տեսաւ յառաջդիմութիւն բժշկական կենդանաբանութեան, բաղդատապէս նոր գիտու-թիւն, ուսումնասիրութիւններ կեանքի հասակի, ամման հիմերուն և Ս. յրեցած Գօտիի ախտերուն, որպիսի են Ամերիկեան քնամաը և դեղին տենդը։ Ատպագոյններ կը փնտռուին հաստատելու համար վարկածներ նկատմամբ ծերութեան և մահուան, նաեւ բջիջներու փոփոխման հայեցողութիւնը, զոր կը ջատագովէ Մինօ, և յոգնութեան վարկածը զոր կը ջատագովեն Վայսման, Ֆալքինս և այլք։

Երկու ամիս առաջ Ամերիկայէ լուրեր եկան ո-րոնք կը ծանուցանէին բացումը Բարնէկիի քնա-լուծական աշխատանոցին ի Պոսթըն, որուն նպա-տակն է մնունդի և առողջապահութեան ուսումը, և լուրեր նկատմամբ բժշկական հետազօտութիւննե-րու նպատակաւ Բաքֆէլըրի խոշոր նուէրին, նաեւ նկատմամբ ծրագիրներուն որոնք չարունակ կը յօ-րինուին այսպիսի աշխատանոցներու մէջ եղած հետա-զօտութեան արդիւնքները ըստ կարի ընդարձակօրէն ծաւալելու համար։ Այլ եւս տարակուսելու տեղ մնացած չէ նկատմամբ սա խնդրին թէ իմաստու-թի՞ւն է խոշոր նուէրներ տալ, թէ՛ հանրային տա-կէ և թէ՛ անհատական առատաձեռնութեամբ, դիտութեանց փրոֆէսորներ հասցնելու և աշխա-տանոցներու կամ դաշտին մէջ անհատական քնն-նութիւններու համար։ Ամբողջ տարուան մէջ տե-ղեկագիրներ եկած են երկրագունդիս այս կամ այն կողմը կատարուած դիտական արշաւանքներէ, որոնք կը պատմեն նոր նիւթի դիւտ մը, որ ծանօ-թութիւն կ'աւելցնէ բուսաբանութեան, կենսաբա-նութեան, բժշկականութեան, աստեղագիտու-թեան, մէտէորաբանութեան բոլոր ճիւղերուն և, երկրաբանութեան, քիմիաբանութեան, եւն. վրայ։ Ատոնց չատին նկատմամբ արուած տեղեկագիրները կը վկայեն թէ այլեւայլ դիտութիւններու դէպի միութիւն մը միտումը կ'աւելնայ, կը վկայեն նաեւ թէ դիտութեան մէկ ճիւղին մէջ տեղի ունեցող յառաջդիմութիւնը նշանաւոր ծառայութիւն մը կը մատուցանէ չատ ուրիշներու։ Վասն զի կլի-մայի ազդեցութիւնները և արեւադարձային ախտե-րու քնութիւնը ուսումնասիրելու համար ղըր-կուած արշաւախմբի մը մէջ ոչ միայն բժիշկներ կը գտնուին, այլ նաեւ այնպիսի անձինք՝ որոնք քա-

ջահմուտ են մանկաբանական և կենդանաբանական դիտութիւններու, և նաւարկողի մը տուած տեղեկագիրը պիտի պարունակէ այցելուած երկիրներու կենդանիներուն և ծաղիկներուն վրայ ծանօթութիւններ, մէտէորաբանական իրողութիւններ և ուրէք այլազան ինդիրներ, որոնք, անոր վերադարձին, արժէքաւոր պիտի ըլլան ուրէք դիտնականներու խումբի: Ի վեր քան զամենայն, քիմիաբանը պարտի քնագիտութեան ուսանող մը ըլլալ, և քնախոյզը պարտի դիտնալ քիմիաբանութիւն, մինչ աստեղագիտութեան ուսանողը պարտի երկուքին ալ հմուտ ըլլալ, որպէս զի կարող ըլլայ հաստատել իր վարկածները, նոյն իսկ ամէնէն երեւակայականները անդամ: Այսպէս, առ հասարակ, կրնանք ղգալ թէ տարուան յառաջդիմութիւնը յոյժ բացայայտ է այն սերտագոյն կապակցութիւններուն մէջ որ հաստատուած են ուրոյն դիտութիւններու չրջանակներու մէջ, վասն զի ամբողջ դաշտին մակարդակը բարձրացած է այժմու դիւտերու ուսումնասիրութեամբ և կիրառութեամբ և այն յառաջդիմութեան չնորհիւ որ տեղի ունեցած է արդէն գծուած դիծերու վրայ, ի մասնաւորի քիմիաբանութեան, քնագիտութեան և մէտէորաբանութեան մէջ:

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ՍՏՈՅԻԿԵԱՆ ՓԻԼԻՍՓԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ

Փրոֆ. Յակոբոս Հ. Ճէճէնեան

Ստոյիկ (*) փիլիսոփայութեան ամէնէն ձախող հանգամանքը և ամէնէն ահագին սխալմունքը կը կայանայ անոր համամնատուածական հայեցողութեան մէջ: Ինչպէս արդէն բացատրեցինք մեր նախորդ յօդուածին մէջ, ստոյիկեան փիլիսոփաները առ հասարակ այնպէս կը կապակցէին նիւթը աստուածութեան հետ որ չէին հաւատար դերադոյն, յաւիտենական Աստուծոյ մը, անջատ նիւթէն և դեր ի վեր տիեզերքէն: Անոնց համար Աստուած իրեն յատուկ գահ մը չունէր: Ուր որ նիւթ կար, հոն էր ան: Անոնց համար ճշմարիտ էր թէ աշխարհ առանց Աստուծոյ գոյութիւն չէր կրնար ունենալ, բայց նոյնքան ճշմարիտ էր նաեւ որ Աստուած ալ առանց աշխարհին կամ նիւթին՝ գոյութիւն չէր կրնար ունենալ: Աստուածութիւնը այսպէս սերտիւ նիւթին հետ կապակցելը յայտնի է թէ նոյն իսկ նիւթին ալ տեսակ մը աստուածութիւն, ինչպէս նաեւ յաւիտենականութիւն, կու

(*) Տես նախորդ չրջանի 49 թիւը

տայ, տեսութիւն մը՝ որ չենք գիտեր թէ ինչպէս երբեք կարելի է համաձայնեցնել տիեզերքի կազմութեան այն գաղափարներուն հետ զոր մանաւորաբար արդի դիտութիւնը կը տածէ: Գիտութիւնը յառաջդիմական հոչակած է տիեզերքը: Եւ թէ այս տիեզերքը մանաւոր աստիճանէ մը և մանաւոր ժամանակի մը մէջ սկսեր է, և չարունակական յառաջդիմութեամբ եկեր հասեր է արդի զարգացեալ վիճակին, ինչպէս եղեր է որ միլիոն տարի, հարիւր միլիոն կամ հազար միլիոն տարի առաջ չէ սկսեր իր յառաջդիմական կամ քնաչրջական ընթացքը, և հետեւաբար նոյնքան միլիոնաւոր տարիներ առաջ չէ հասեր արդի յառաջացեալ վիճակին: Ո՞վ որոշեր է սկզբնաւորութեան ժամանակը: Աւելին կայ: Այժմ իսկ դիտութիւնը իր հուժկու հետազոտականներով կը դանէ միգամած կոչուած նիւթի անթիւ անհամար զանգուածներ: Աստղմէ ումանք բոլորովին սփռեալ վիճակի մէջ կ'երեւան, ումանց մէջ ալ արդէն կը նշմարուի բաւական ամփոփուած և թանձրացած կեդրոն մը, որմէ կ'երեւայ թէ միւսներէն աւելի յառաջացեալ վիճակ մը ունին: Հաւանօրէն աստղ ամէնքն ալ ճակատագրուած են մերթընդ նման դրութիւններ ըլլալ, արեւներ, մոլորակներ և արբանեակներ, գործարանաւոր և անգործարանաւոր գոյացութեան աչխարհներ ըլլալ: Եթէ նիւթէն վեր և անկէ անկախ զօրութիւն մը չկայ տիեզերքին մէջ և նիւթը յաւիտենապէս կայ, ինչպէս բնութեան օրէնքներն ալ յաւիտենապէս կան, ո՛վ կամ ի՞նչ զօրութիւն է որ յարաղեցուցած է այս զանգուածներու կազմութիւնը: Ինչո՞ւ մեր տիեզերքը կամ մեր դրութիւնը արդէն այսքան յառաջացեալ վիճակի մը հասեր է, և անոնք մեզմէ միլիոնաւոր տարիներ ետք ճամբայ ելեր են, ու միլիոնաւոր տարիներ ետքը միայն պիտի հասնին մեր արեգակնային դրութեան յառաջացեալ վիճակին: Արդարեւ, Տէքարթ հռչակաւոր Ֆրանսացի փիլիսոփան, որ թերեւս տասնըեօթներորդ դարու ամէնէն երեւելի գիտնականն էր, որոշ տեսած էր այս մեր յառաջ քերած կէտին անհուն կարեւորութիւնը: Ինք որ կ'ընդունէր թէ բոլոր անչրպետը սկզբնապէս դրաւուած էր միակերպ քնութիւն ուներեցող նիւթով, բաժանելի անթիւ մասերու և ամէնքն ալ չարժման մէջ, և ինք որ տիեզերքին ծագումը կը բացատրէր չարժման մէջ եղող նիւթով, դրեթէ ճիշդ այն կերպով որով Եպիկիւրոս և արդի նիւթապաչտը կը բացատրէին, բուն ինքն էր որ բացէ ի բաց կը յայտարարէր որ անհրաժեշտ է Աստուծոյ մը գոյութիւնը ընդունիլ, ոչ թէ մի-

այն ալեզերքի ծագման մէջ չարժուիմ յառաջ բե-րելու համար, այլ անոր պահպանման մէջ չար-ժուիմը չարունակելու համար։ Որոշակի կը ճանչ-նար նիւթէն և չարժուիմէն անջատ և անկախ հո-գեկան սկզբունք մը, այսինքն Ցաւիտենական Ա-ստուծոյ մը գոյութիւնը։

Ուրիշ բարձրագոյն միաք մը, որ ըմբռնեց գա-ղափարը այն նախնական ուժին որ կը կառավարէ ալեզերքի բոլոր մարմիններուն չարժուիները, որ չափեց զայն և գտաւ անոր օրէնքները, միաք մը՝ որ ուրիշ ոեւէ մէկու մը միաքէն աւելի կարող էր ճանչնալ ուժը վերացապէս և անոր գործո-ղութեան եղանակները և ընդարձակութիւնը, մեր-ժեց բացարձակապէս նիւթին Աստուծոյ կամքէն և գործողութենէն անկախ ըլլալու գաղափարը։ Եւ նոյն իսկ այս մեծ միաքն էր Սըր Ա.յզաք Նիւթըն, որ վերջացուցած աշեն իր «Փրինսիփիա» կոչուած դիրքը, ամենաչքեղ և վեհ եղանակով մը կը դա-ւանի թէ ալեզերքը ստեղծող և պահպանողը ամե-նակալ անձնաւոր էակի մը կամքը և զօրութիւնն է։ Ա.յդ նոյն գործին մէջն է որ ան կը յայտնէ և կը բացատրէ Բնութեան մէջ կատարած իր հոյակապ դիւտերը։ Հոն է որ աւելցայտնի երեւան կու գայ անոր խորաթափանց և ճաճանչաւէտ մտքին մե-ծութիւնը, և ուստի այդպիսի գործի մը իբր վերջաբան այդպիսի մտքէ մը մանաւանդ չա-հեկան ըլլալով՝ թարգմանաբար կը գնենք հոս.

«Արեւի, լուսինի, մոլորակներու և գիսաւոր-ներու այս հիանալիօրէն զեղեցիկ կազմութիւնը, միայն խմացական և հզօր էակի մը խմաստութեամբ և գերիշխանութեամբ կրնայ յառաջ եկած ըլլալ։ Ան կ'իշխէ ամէն բանի վրայ, ոչ թէ իբր աշխար-հին հոգին, այլ իբր Տէրը ամէնուն։ Ան յաւիտե-նական և անհուն է, ամենակարող և ամենագէտ, այսինքն Անոր տեւողութիւնն է յաւիտենական-նութենէ մինչեւ յաւիտենականութիւն, և անոր ներկայութիւնն է անհունութենէ անհունու-թիւն։ Ան կը կառավարէ ամէնը, և ունի գիտու-թիւնը ամէնուն որ եղած են և կրնան ըլլալ։ Ինք յաւիտենականութիւն և անհունութիւն չէ, բայց յաւիտենական և անհուն։ Ան տեւողութիւն և անջրպետ չէ, բայց միշտ կայ և ներկայ է ամէն տեղ։ Մենք զԱնիկա Իր յատկութեան և ատորա-գործիքներուն միջոցով գիտենք, ու աշխարհին գե-ղագանօրէն խմաստուն և անհուն կազմութիւնը ներուն ու անոնց վերջնական պատճառներուն մի-ջոցով։ Մենք կը հիանանք Անոր վրայ իր կատա-րելութեան համար, կը պաշտենք զինքը և կ'եր-կրպագնենք Իրեն իր գերիշխանութեան համար։ Քանզի կ'երկրպագնենք Անոր իբր իր ծառաները, և Աստուած մը առանց գերիշխանութեան, նախա-խնամութեան ու վերջնական պատճառներու՝ ուրիշ բան չէ, բայց միայն ճակատագիր և բնութիւն։ Զանազանութիւն յառաջ չկրնար գալ կոյր, բնա-զանցական պէտքէ մը որ անչուշտ միշտ և ամէն տեղ նոյնն է։ Ստեղծագործուած իրերու բովան-դակ զանազանութիւնը, տեղի ու ժամանակի նկատմամբ, կրնար ծագած ըլլալ միայն այն էակին խորհուրդներուն և կեանքին մէջ, որ ի հարկէ գո-յութիւն ունի։»

Ինչ վեհ ճշմարտութիւններ են ասոնք, և ո՛րչափ ազդու են, երբ կը բղխեն Ա.յզաք Նիւթընի մը նման բնական օրէնքներու այսքան մօտէն ծա-նօթ գիտնականէ մը, և արձագանգ կու տան Սբ. Գրական սա վճիռ և որոշ յայտարարութեան. «Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին և զերկիր։» Մեծ բնագէտը ինչ որ կը գտնէ Բնութեան մէջ — Աստուած մը՝ որ «յաւիտենականութիւն և ան-հունութիւն չէ, բայց յաւիտենական և անհուն է,» անջատ և վեր իր ստեղծած ալեզերքէն, թէպէտ «մշտնջենապէս կայ և ամէն տեղ ներկայ է» — նոյ-նը կը յայտարարէ Սբ. Գիրքը։ Բաղդատեցէք ասոր հետ հիմա Աստուծոյ և ալեզերքի խօսնուրդը, այն գաղափարը թէ Աստուած և ալեզերք միեւնոյնն են, և թէ աշխարհ չէր կրնար գոյութիւն ունե-նալ առանց Աստուծոյ, ոչ ալ Աստուած կրնար գոյութիւն ունենալ առանց աշխարհի։ Բաղդատե-ցէք հիմա ատոմիկեանութեան այս տարտամ և ա-նորոշ աստուածութիւնը այն յաւիտենական, անհուն և անձնաւորեալ Աստուծոյն հետ զոր Սբ. Գիրքը և Բնութիւնը միանգամայն կը յայտնեն, և այն ատեն դժուար պիտի չըլլայ ձեզ ըմբռնել թէ ինչո՛ւ հիներուն այս գովուած փիլիսոփայութիւնը կարող չեղաւ կանգուն մնալ աշխարհի քաղաքա-կրթութեան մէջ, և ալ ուշ ուշ տարուբերյաւ Քրիստոնէութենէն, բոլոր ուրիշ հեթանոսական կրօններուն ու անոնց աստուածներուն և աստուա-ծուհիներուն հետ մէկտեղ։ Արդարեւ համայնաստ-ուածութիւնը իրեն յարողներ ունեցած է միշտ հոս հոն, և միշտ գտնուած են անանկ միտքեր ո-րոնք ալեզերքը իր Ստեղծիչին հետ չփոթած են, բայց ատոմիկեան փիլիսոփայութեան դրութիւնը՝ որ իր հիմերը հաստատած էր ոչ ճշմարիտ և կեն-դանի Աստուծոյ մը վրայ, այլ համայնաստուածու-թեան նման անհեթեթ հայեցողութեան մը վրայ, չէր կրնար հաստատուիլ գտնել մարդկութեան մէջ, որ միշտ մարմաջ ունեցած է այն Աստուծոյն համար զոր Քրիստոնէութիւնը լուսաճաճանչ փառ-

քով մը յայտնեց մարդուն։ Քրիստոնէութիւնը վար, մեր մէջ, կը բերէ անհուն և յաւիտենական Աստուածը, ան՝ որուն համար մարդկութեան սիրտը միշտ բաղձանքի աղաղակ մը ունեցած է. մեր մէջ կը բերէ ան Յիսուս Քրիստոսով, և յստակ, անայլայլակ ձայնով մը կը յայտարարէ թէ Ան մեր Հայրն է ու մենք Անոր զաւակները։

Կիտօ Րէնի անուն հռչակաւոր Իտալացի նկարիչ մը Հռոմի հին ապարանքներէն մէկուն ձեղունին վրայ նշանաւոր որմանկար մը չինած է որ ամենուն հիացումը գրաւած է միշտ։ Առաւօտեան աստուածուհին, Արշալոյսը, կը ներկայացնէր ան։ Ձոյները այլեւայլ կերպերով կը ներկայացնէին Արշալոյսը, որ ինչպէս առաւօտեան նոյնպէս ալ հովերուն դիւցուհին էր։ Երբեմն կ'երեւնար ան քերքմադոյն պատմուճանով մը, ալ ձեռքին մէջ ջահով մը, դուրս ելլելով ոսկեղէն ապարանքէ մը և նետելով ոսկի կառքի մը վրայ։ Երբեմն ալ կ'երեւէր երկար ալեծածան քօղով մը զոր վեր կ'առնէր փափկութեամբ, և իր վարդագոյն մատերով կը բանար առաւօտեան դռները։ Եւ երբեմն կը տեսնենք զայն իբր յաւէրժահարս մը որ կը հիւսէ ծաղկեայ պսակ մը և կը կայնի կառքի մը վրայ զոր կը քաշեն թիւաւոր ձիեր, մէկ ձեռքին մէջ ջահ մը և միւսին մէջ ծաղիկներ զորս կը սփռէ իր ճամբուն վրայ։ Ա.յապիսի դիւցուհի մը իր ոսկեզոյն ձիերով, ոսկի պատմուճանով, ոսկի աուտով և ոսկի կառքով հիանալի կերպով ներկայացուցած է իր որմանկարին մէջ ճարտար նկարիչը, հիանալի իր չքեղ դոյներով և իր նրբին գաղափարներով։ Եւ սակայն որմանկարը այնքան բարձր է և այնպիսի դիրք մը ունի որ չատ դժուար է տեսնել զայն անոր բոլոր փառքովը։ Ուստի վարը յատակին վրայ կարգ մը հայելիներ զետեղուած են այնպիսի կերպով մը որ մարդ կրնայ անոնց վրայ նայիլ և տեսնել մեծ գլուխ-գործոցին զարմանալի գեղեցկութիւնը։

Ասոր քիչ չատ նմանող կերպով մըն է որ մենք կարող կ'ըլլանք տեսնել ոչ թէ հեթանոսական դիցուհիի մը չքնաղ պատկերը, այլ բոլոր գեղեցկութեանց ու փառքի աղբիւրը, այն Յաւիտենական Արշալոյսը, որուն չքեղութիւնը ոչ մէկ Կիտօ, ոչ մէկ Ռափայէլ կամ Անճէլօ երբեք կրնան նկարել մինչեւ իսկ ազօտ կերպով մը։ Ան այնքան բարձր և այնքան սուրբ է որ կարող չենք մենք մահկանացուներս մեր աչքերը ուղղել Անոր և տեսնել զԱնիկա։ Բայց Քրիստոս վար իջաւ երկրիս վրայ և ցոլացուց Անոր նկարագիրը, այնպէս որ մենք Քրիստոսի կը նայինք ու կը տեսնենք զԱստուած։ Եւ այս է Քրիստոնէութեան յաղթութեան ամենէն մեծ գաղտնիքներէն մէկը։ «Եւ Բանն մարմին եղեւ և բնակեաց ի մեզ, և տեսաք զփառս նորա, զփառս իբրեւ զմիածնի առ ի Հօրէ, լի շնորհօք և ճշմարտութեամբ» (Յովհ. Ա. 14)։

Աստուծոյ նկատմամբ ստոյիկեանութեան այս հիմնական սխալմունքէն կը ծագէին ձախողութեան ուրիշ պատճառներ ալ, ուրիշ հիմնական պակասութիւններ ալ։ Մէկը այն հիմնովին սխալ տեսութիւնն էր զոր ստոյիկեանք կ'ընդունէին անձնասպանութեան նկատմամբ։ Անոնք կ'ըսէին թէ մարդ կրնայ պարտաւորուիլ կեանքէն հրաժարելու։ Անոնց ամէնէն երեւելիներէն մէկը, Սենեկա, այն գովաբանուած Սենեկան, կ'ըսէ թէ մարդ կըրնայ իր մարմինէն ազատել հնգղինքը՝ այնպէս ինչպէս իր վրայէն կը նետէ հինցած վերարկու մը որ ոչ ևս յարմար է հագնուելու, թէ կրնայ կեանքը թողուլ, ինչպէս պիտի թողու տունը մը որ ծուխով լեցուն է և որուն մէջ անկարելի է իրեն ապատ չնչել։ Աւելորդ է ըսել թէ անձնասպանութեան նկատմամբ այս այլանդակ տեսութիւնը, ուղղակի հետեւանքն է ստոյիկեաններու այն համայնատուածութեան, որմէ վարակուած է իրենց բովանդակ փիլիսոփայութիւնը և որ, հակառակ անոնց բարոյականի բարձրութեան, պատճառ եղած է անոնց որ կեանքը անկարեւոր բաներուն կարգը դասեն։ Սրդի քաղաքակրթութիւնը ամէն տեղ ղղուանքով կը նկատէ այսպիսի եղերական գործ մը, և ընդհանրապէս կեանքին անհուն արժէքը հետզհետէ աւելի ճանչցուելու ճամբուն մէջ է։ Ժամանակիս ամէնէն մեծ գիտունները ամբողջ կեանքերնին յօժարակամ կը նուիրեն մարդկային կեանքը փրկելու թանկագին միջոցները գտնելու։ Եւ ընդհանուր մարդկութիւնը չվերջանար բնաւ այդպիսի մեծ գիտնականները մեծացնելու և փառաբանելու մէջ, վասն զի ի ներքուստ կը ճանչնայ անոնց ծառայութեան յարգը, ճանչնալով կեանքին մեծութիւնը։ Մեր օրերն ալ կը լսենք երբեմն անձնասպանութիւն և անձնասպանութեան ջատագովներ։ Բայց ատոնք անոնցմէ են որոնք տակաւին միտքով և սիրտով հին մթութեան դարերու մէջ կ'ապրին, հեռի այն Աստուածմէն որ հաղարաւոր արեւներու պէս կը չողայ մարդկային կեանքին վրայ։ Ատոնք անոնցմէ են որ տակաւին կ'ուզեն հետեւիլ այնպիսի փիլիսոփայութեանց որոնք կչռուելով պակաս գտնուած են։

Յիշենք նաև միւս մեծ պակասութիւնն ալ, և վերջ տանք մեր յօդուածին։ Ստոյիկեան փիլիսոփայութեան մէջ բացարձակապէս կը պակսէր յա-

առջադիմութեան գաղափարը։ Անոնց տեսութեամբ իրերու չարժումը չրջանաւոր էր։ Ինչ որ եղեր է անդամ մը՝ նոյնը պիտի ըլլայ կրկին։ Անոնց համար լաւագոյնին տանող փոփոխութիւն չկար, չարժում չկար դէպ ի լաւագոյնը։ Ո՛րչափ տարբեր Քրիստոնէութեան մեր առջև դրած իտէալներէն։ Ինչ պիտի ըլլային անհատը և ընկերութիւնը առանց յառաջդիմութեան գաղափարին։ Եւ այս պակասութիւնն՝ ալ դարձեալ Աստուծոյ նկատմամբ իրենց տածած սխալ գաղափարէն յառաջ կու գար։ Անոնց ճանչցած Աստուծմէն յառաջադիմական գաղափար չէր կրնար ծնիլ, ինչպէս որ մեր ճանչցած Աստուծմէն անկարելի է որ չծագի ճշմարիտ յառաջադիմութեան գաղափարը. «Կատարեալ եղէք ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ կատարեալ է։» Եւ մեր երկնաւոր Հայրը անհուն և յաւիտենական է. մեր առջև դրուած չափը անհունութիւնը և յաւիտենականութիւնն է, մշտնջենական զարգացում։ Եւ իբրև հետևանք ասոր՝ ներկայ քաղաքակրթութիւնը դադրիլ չգիտեր։ Ոչ մէկ բան կրնայ երբեք կանդ առնել. ոչ մէկ գիտութիւն, ոչ մէկ արուեստ երբեք կատնած ու դադրած է, ոչ ալ երբեք պիտի կայնի մարդկային ընկերութիւնը իր մշտնջենական յառաջխաղացութեան մէջ։

Քրիստոսի երկրորդ գարուն մէջ, մինչդեռ աւելորդապաշտութիւնը դեռ կը դեղերէր ամբիւնեցուն մէջ, դաստիարակեալ մարդոց մէջ հաւատքը սկսած էր տկարանալ և կը թուէր թէ բոլորովին չիջանելու վրայ էր։ Այդ ատենները ստոյիկեանք կանացին մարդուն բարոյական բնութեան մէջ գտնել բան մը փոխան հաւատքին որ գրեթէ անհետացած էր։ Բայց ստոյիկեան այս ձեռնարկը բոլորովին անյաջող եղաւ։ Անիկա կարող եղաւ հիմնել դպրոց մը, բայց այն չկրցաւ կրօնքին տեղը բռնել։ Եւ այն անյաջող եղաւ, քանզի կը պակսէր անոր մէջ կրօնքին տաքութիւնը, կը պակսէր անոր մէջ խանդավառութեան տարրը, քանզի չոյսը կը պակսէր, քանզի յառաջադիմութեան հաւատքը կը պակսէր։ Մեր մէջ ալ կան այնպիսիներ, որոնք կրօնքին տեղը փիլիսոփայութիւնը կամ գիտութիւնը դնել կ'ուզեն, որոնց մէջ հաւատքը, աւա՛ղ, կը պակսի։ Անիկա փորձուեցաւ անգամ մը և չյաջողեցաւ։ Ուստի այս յօդուածները կը ձօնենք հաւատքի մէջ թոյլ եղողներուն և կը յանձնենք անոնց խորին ուշադրութեան։

ԲԺԻՇԿԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ընդհանուր կերպով խօսելով՝ կրնանք ապահովաբար ըսել թէ մեր օրերուն, ժողովուրդին ամէն դասակարգերուն կողմէ աւելի կամ նուազ յարգուած անձնաւորութիւն մըն է բժիշկը։ Նոյն իսկ մեծ քաղաքներու ամէնէն վատահամբաւ թաղերուն մէջ, բժիշկին անձը և ստացուածքը կը յարգեն ու կը պաշտպանեն օրինազանց քաղաքացիներ փողոցի ստահակները, բաւական է որ անիկա ճանչցուի։ Այսպէս, անձնական փորձառութենէ կոչում մը ընելու համար, կրնամ յիշել թէ Լոնտոնի ամէնէն դէշ անուն ունեցող թաղերէն մէկին՝ Հուայթչէփըլի մէջ կէսգիշերին արձակ համարձակ կ'երթայինք կու գայինք բժշկական ուսանողներս. ու ինչպէս ըսի, այդ նոյն թաղը այնքան սոսկումով ազդած էր իր վատահռչակ ստահակներուն և թաղեցիներուն համար որ ուրիչ թաղեր բնակող Լոնտոնցիները սոսկումով կը յիշեն Հուայթչէփըլը, ո՛չ մնաց անձամբ հոն երթալը։ Բայց բուն այդ թաղին մէջ, շատ անգամներ դիչերուան մութին, և էն լուին ժամերուն՝ բժշկական ուսանողներս միս մինակ ալ հիւանդի կ'երթայինք, և յարձակումի կամ գողութեան պատրաստուող ձեռքեր իսկոյն կը փոխուէին չնորհալի բարևներ փոխանակող թաթիկներու, որովհետև մարդերու այդ ատորին ներկայացուցիչներն անդամ սև պայուսակը ձեռքը բռնող երիտասարդը կը ճանչնային ըլլալ Լընըն Հոսփիթըլի ուսանող-բժիշկ մը, և ուստի անոր մազին չէին դպցներ ձեռքերնին։

Յայտնի է վերջապէս թէ մեր այս օրերուն՝ աշխարհի ամէն մասերուն և ժողովուրդին ամէն խաւերուն մէջ բժիշկը կը վայելէ յարգանք, նոյն իսկ երբ վարձատրութիւն չի վայելէ նոյնքան առատաձեռնութեամբ։ Բայց ասկէ պէտք չէ հետեւցնել թէ բժիշկին անձը ամէն ժամանակ յարգուած և մեծարուած է իր արուեստին պատճառով։ Դեռ ասկէ հօթը դար առաջ բժիշկը կը վտտռուէր, կը յարգուէր իր բժշկական խորհուրդներէն աւելի՝ իր միսին դերազանց յատկութեանը համար։ Վկայ Հըմպլտըի անուն հեղինակ մը, որ մեզ կը վստահացնէ թէ տասնևեօթնեերորդ դարուն՝ ընկերութեան բոլոր դասակարգերուն մէջ սովորութիւն կար մարդկային միս ուտել, և մանաւորապէս նախընտրելի կը համարուէր տղքթորներուն միսը. ուստի և բժիշկները նշանակ էին անօրինակ թալկարդներու։ Անոթի մարդիկ հիւանդ կը ձևանային, բժիշկ կը կանչէին, չէ թէ անոր խորհուրդը ստանալու՝ այլ անոր միսը ուտելու համար։

Անկէ ի վեր քաղաքակրթութիւնը հարկաւ շատ բան փոխած է, ինչպէս նաև մարդկային միս ուտելու այդ դաղանային սովորութիւնը։ Ասով մէկտեղ պէտք է ըսել թէ տարբեր իմաստով մը ժո-

ղովուրդը տակաւին այսօր ալ հաճոյք կը ղգայ բժիշկին միսը ուտելէ։ Եւ ասոր ամէնէն գօրաւոր ապացոյցը կրնանք դնել օրուան դրականութեան մէջ, ուր յաճախ բժիշկը մէջ բերուած է և նկարագրուած ու ներկայացուած՝ կեղծ գոյներով, անիրական գիծերով, զայն ծաղրելու և քարկոծելու համար առ հասարակ։

Բժիշկը ծաղրուած ու ծաղրանկարուած է անհամար գրիչներէ ու վրձիններէ։ Երդիծաբանին խարազանը թերևս ամէնէն աւելի գործածուած է մանաւանդ սա ընդհանուր հասկցողութեամբ թէ բժիշկը դիտնալ կը յաւակնի ինչ որ իրապէս չի դիտեր, և հիւանդին վատահութիւնը կը դրաւէ հրմտութենէ և ճարտարութենէ տարբեր միջոցներով։ Այսպիսի մտանաւոր պարագաներ հարկաւ դատապարտելի են և ծաղրանքի արժանի. բայց քանաւոր է նոյն առեն պահանջել որ մէկ ջուրով չի լուացուին բոլոր բժիշկները, իրենց արուեստակիցներուն մէկ քանիին թերութեանը կամ թերեւսաբանութեանը համար։

Կէօթէի Ֆաուստին մէջ Մէֆիսթոֆոլէս սա խրատը կու տայ իրեն դիմող ուսանողին. «Բժշկութեան առեւտուրը ամէնէն դիւրինն է։ Այդ արուեստին դաղանիքը ինքնավստահութիւն է։ Անվախ եղիր, քանդի ուրիշներ աւելի սիրտ վստահին քեզի երբ դուն ինքդ վստահ ես քու յաջողութեանդ։» Երդիծանքը երկսայրի է հոս. քանդի առնիկա կը ծաղրէ կամ կը դատապարտէ բժիշկներէ ոմանց յաջողութեան մեթոտները, նոյն առեն ալ կ'անքօղէ ազնուութիւնը և դիւրահաւատութիւնը ժողովուրդին, որ երեւոյթներուն խորը չի պրպտեր, և հեղինակի մը ըսածին պէս՝ ազամանդազարդ մատնիի մը, գեղեցիկ նժոյգի մը և խոշոր դլխարկի մը տէրը խօսքին կը հաչակուի և կը տարփողուի իբրև նշանաւոր և հեղինակաւոր բժիշկ։

Ժողովուրդը ընդհանրապէս չատ տարտամ ու խիստ անկատար ծանօթութիւն մը ունի մարդկային մարմինին կազմութեանը մասին. չի գիտեր թէ ի՛նչպէս կը գործէ այդ հրաշալի մեքենան, թէ ի՛նչպէս կրնայ վնասուիլ ու խանդարուիլ հիւանդութեամբ։ Ժողովուրդը դարձեալ չատ թերի ծանօթութիւն մը միայն ունի բժիշկին արուեստին վրայ, որով չի կրնար երբեք ուշ ճշդութեամբ հասկնալ բժիշկին դաղափարները, հիւանդին և հիւանդութեան մասին։ Ուստի անկարելի է չափաւ իրարու այնքան պէտք ունեցող և զիրար լրացնող այդ երկու դասակարգերը դաղափարական ընել իրարու։

Անդթութիւնը մէկին է այն լաւմահիւ լարբառոս յատկութիւններէն, որոնք կը վերադրուին բոլոր բժիշկներուս։ Բժիշկները ցաւերու հետ կը խաղան, կ'ըսուի, և ցաւատանջ հոդիներու վրայ կը խնդան անտարբերութեամբ։ Կը մոռցուի թէ բժիշկն ալ մարդ է, և չատ անդամ զինքը սխալ դատողներէն աւելի արժանաւորապէս մարդ է, և իր մէջը ունի մարդկային զդացումներուն այդ ամէնէն աւելի ատատածատարգելը, դութ հանդէպ իր հիւանդներուն։ Բայց բժիշկը իր արուեստը կիրարկած միջոցին կը ստիպուի երբեմն ծակել ու ցաւցնել, կտրել ու լայնել. երբեք սակայն հաճոյքի համար. միշտ ենթակային օդուտին համար։

Բժիշկներու մասին տարածուած անհեթեթ ոխակումները արձագանդ դտած են դժբաղդաբար նոյն իսկ մեծ մարդերու դրութիւններու մէջ։ կէօթէին յիշեցինք. կրնանք նաև յիշել Թէնիսըն, որ նորաիւտուր բժիշկ մը նկարագրած առենը առանց խղճահարութեան գրած է սա տողերը. «Ատանի-խուռն կարմիր մազեր, խոշոր ձայն մը, խոշոր կուրծք մը, խոշոր անդութ ձեռքեր։»

Ե՞րբ և ի՞նչպէս ուրեմն պիտի կատարուի փափադելի հաչտութիւնը բժիշկին և ժողովուրդին միջեւ, կամ ուրիշ խօսքով՝ ժողովուրդը ի՞նչպէս պիտի կրնայ ուղիղ կերպով ըմբռնել բժիշկը և դատել անոր ընթացքը։ Այն առեն միայն, երբ ժողովուրդը հետաքրքրուի մարդկային մարմինին հրաշալի կազմութեամբը, երբ ամէն մարդ բաւականաչափ ծանօթութիւն ունենայ իր մարմինին, իր կազմութեանը վրայ։ Ահա այն առեն միայն ժողովուրդը դիտակցօրէն պիտի հասկնայ բժշկական դիտութեան պատուէրներուն կարևորութիւնը։ Այն առեն միայն այլանդակ նախապաշարումներու և արտառոց դաղափարներու երեսէն ժողովուրդին կրած տառապանքները և մահերը երթալով պիտի քիչնան։

Ու այս վիճակը ձեռք բերելու կարևոր դործին սատարելու են արդէն իսկ դիտութեան լոյսը իր մէջ ունեցող՝ ժողովուրդին այս ու այն անհատները։

ՏՐ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ

Մէջ պատուական այցելուները

Այս տարի քանի մը պատուական այցելուներ ներկայացնելու վայելելու բարեբախտութիւնը ունեցանք։ Սակայն այցելուն էր Նոր Եորքի դրացի Փուքիփսի քաղաքէն Մր. Էմըլնտ Փլաթ, ընկեր ունենալով իր տիկինն ու կրտսեր դուստրը։ Այս պատուական ընտանեաց անդամներէն մէկը Մխ Մ. Փլաթ, ու այսօր Տիկին Ի. Ֆ. Քէյըլի,

արդէն քանի մը տարիէ ի վեր եկած էր մեր մէջ իր հօրը ծախքով ու դրամովը մանկապարտէզի վարիչն ըլլալու։ Եթէ զաւակներ ընտանիքի մը նկատողութիւնը որակող նմոյշներ են, Միս Փլաթ մեր մէջ ապրած գովելի և ազնիւ նկարագրովը գաղափար մը կազմել տուած էր թէ ինքը Քրիստոնեայ և ազնիւ դերդաստանի մը արժանաւոր մէկ անդամն է։ Բայց այս անգամ իր ծնողքն էին որ կու գային յայտնուելու մեր մէջ, ու մինք մօտէն ճանչցանք այդ բարեպաշտ ընտանեաց բարեպաշտ ծնողները որոնք յայդնած են իրենց Քրիստոնէական նկարագրի թիփովը զաւակներ պատրաստել և տալ ընկերականութեան. և այս յայդնութիւնը պզտիկ փառք մը չէ ընտանիքի մը համար։

Մր. Փլաթ միսիոնարներու խումբին պատկանող անձնաւորութիւն մը չէր, այլ առևտուրի մարդ մը և կամ վաճառական մը։ Իր դրամական կարողութեամբ մեր տեղւոյն մէջ հարուստ համարուղներէն քանի մը աստիճան վեր կրնանք դետեղել զանի ապահովաբար։ Սակայն մեր ճանչցած ուրնամիա ու աչխարհիկ հարուստներուն օտար և անսովոր բան մը կար այս հարուստին կեանքին մէջ, զոր մեր ընթերցասէր հարուստներու մտածուխան յանձնարարել եղաւ փափաքս։ Շատ որոշ կը հասկնայինք թէ աչխարհային գործ և զբաղում հետապնդել կրցած չեն զանի անկեղծ հաւատացեալի և ճշմարիտ Քրիստոնէի մը կեանքին ու պարտականութիւնէն։ Երկնից թագաւորութիւնը մանելու դժուարութիւնն ունեցող հարուստներէն չէր անիկա։ Աւետարանի գործին համար ունեցած նախանձաւորութիւնը, զոր գործնականապէս կը ցուցնէր, Քրիստոսի թագաւորութեանը տարածմանը նուիրուած ջերմեռանդ պաշտօնեայ մը ըլլալուն մտածումը կու տար։ Համալսարանական կամ աստուածաբանական բարձր դասընթացքի մը հետևող մը չէր։ Սոսկ նախապատրաստական ուսում մը առած էր, բայց տակաւին եթէ ոչ պերճախօսի դէմ կիրթ ու վարժ խօսողի մը տպաւորութիւնը կու տար մեզ, և կարծեմ մեր Խարբերդի հոգ. Սիմոնը զանիկա ձեռնադրել չպիտի մերժէր առաուածաբանական դպրոցի վկայական չունենալուն համար, երբ իրենց եկեղեցիներէն մէկուն հովիւ ձեռնադրուելու առաջարկն ընէր։ Շատ որոշ էր թէ նա Սբ. Գրքին սէրտ մտերմացող մը և ուշադիր աչակերտող մ'էր, և թէ Նազովրեցիին հաւատարիմ ու անկեղծ հետեւող մը ինքն իր ընտանիքովը։ Սբ. Գրքին աչակերտելու և անկէ սորվելու հարկաւորութեան վրայ միչտ զօրաւոր չեչտ մը կը դնէր։ Օտարներու երեւնալու համար կեղծ դիմակով մը չէր որ կը ներկայանար, այլ իր իսկականութեամբ։ Նա իր բնիկ երկրին մէջ ալ նոյն կրօնասէր, բարեպաչտ ու Քրիստոնեայ մարդը եղած է։ Հոն ոչ միայն սարկաւագի պաշտօն կը վարէ, հապա նաև կիրակնօրեայ դպրոցի տեսուչ մ'է և միանգամայն անդամ «Աւետարական մարդերու Միսիոնարական ընկերութեան,» որոց գործն է դրամ տալ և քընել միսիոնարական գործերն ու քաջալերել զանոնք։ Ահա նոյն նպատակաւ նա կու գար հոս իր ծախքովը և միանգամայն տեսնել իր հոգեհատոր դուստրը, որ տարիներէ ի վեր պանդխտացած էր մեր մէջ մեր մանուկներուն օգտակար ըլլալու։

Ահա հարուստ մը որ իր կեանքովը կրնայ օրինակ և յանդիմանութիւն ըլլալ աչխարհասէր և չահասէր հարուստներու, որոնք ոչ թէ անձամբ չեն գործակցիր Քրիստոսի կրօնին ծաւալմանը, հապա իրենց դրամովն անգամ օգնողներ ըլլալու նախանձաւորութիւնն ու բարեմտութիւնը չունին։

Ով հարուստներ, ստուգիւ ձեր երկրաւոր չահերուն մէջ խիստ խմաստուն էք։ Կ'առնէք ու կը ծախէք, կը չահիք ու կը վայելէք, սակայն այս ամէնը ձեզի և ձերիններուն համար։ Ու կը մտածէք արդեօք թէ հանդիսաւոր օր մը կայ, երբ ձեր Տէրն ու Փրկիչը պիտի հարցնէ թէ ինչ ըրիք ինձի համար և մարդկութեան համար։

Մեր երկրորդ ամենապատուական այցելուն էր Կիլիկիոյ Տան Վեհաչնորհ Ս. Կաթողիկոսը Տ. Տ. Սահակ Բ.։ Խարբերդցիին զօրաւոր լղձը և Ն. Ս. Մենապատուութեան ծննդավայրի սէրն ու կարօտը ստիպեցին Ն. Ս. Օծութիւնը իր թեմական այցելութեան ընթացքէն չեղիլ, կարել ու անցնիլ Եփրատը, լեցնելու սրտին կարօտը և յագեցնելու ուրիչներու փափաքը։ Հոս հասնելու օրը Խարբերդ ու Մ. Ազիզ իրենց մօտակայ գիւղերով ու արուարձաններով, այր թէ կին, մանչ և աղջիկ, բոլոր կրթական հաստատութիւններ իրենց ուսանողներով, ամէն ազգէ և յարանուանութենէ իրենց ներկայացուցիչներով մարդերու մեծ և անսովոր բազմութիւն մը ոչ միայն Կաթողիկոս մը տեսնելու հետաքրքրութեամբ, այլ յատէտ յարդանքի դպացումէն մղուած գացին ընդ առաջ Ն. Ս. Օծութեան, գոհացում տալու սրտի կարօտին և մատուցանելու իրենց սրտին յարգանքը՝ դէպ համբուրելով սուրբ աջը, եթէ երբեք կրնային պատեհութիւն գտնել։ Այս է ահա արեւելցիի բարքերու գարաւոր սովորութիւնը։ Սակայն անկէ վերջն ալ մեր համայնքը իր յարգանքին ամենալաւը Ն. Ամենապատուութեան մատուցանելու առիթը բնաւ չկորսնցուց։

Երանաչնորհ Ս. Կաթողիկոսն ալ սակայն իր կարգին համայնքին արտայայտած յարգանքի անկեղծ ղգացման հանդէպ անտարբեր չմնաց։ Ան ոչ միայն ազգային և յարանուանական խորհրդանշան, փոխադարձաբար այցելեց բոլոր Քրիստոնեայ հաստատութիւններն ու եկեղեցիները, ուր կրկին ընդունելութեամբ մը (*)։ Նորին Ամենապատուութիւնն ալ ի փոխարէն չմոռցաւ յայտնել իր սրտին գոհունակութիւնը։ Դուվեց համայնքին մէջ զօրացող և ընդհանրացող անհատականութեան ոգին։ Ամէն պատեհ առիթ չմերժեց տալ իր Հայրապետական օրհնութիւնը և խօսիլ իւրաքանչիւրին՝ իրենց պէտքին յարմար հայկրճ խրատականներ ու յորդորներ, և կը յուսանք թէ ունկնդիրներ այդ սուղ ու թանկագին խօսքերն ու խրատները Հայրապետի մը իբր պատուական յիշատակը պիտի պահեն իրենց սրտին խորը և արդիւնաւորեն զանոնք իրենց Քրիստոնէական կեանքին մէջ։

Երանաչնորհ Կաթողիկոսին քանի մը օրեր մեր մէջ երեւիլը անչուշտ իր լաւագոյն տպաւորութիւնը թողած պէտք է ըլլայ չատերու սրտին վրայ։ Բայց մենք մեր յուշատետրին մէջ կը սիրենք արձանագրել մեր տպաւորութիւններն ու մտածումները։

Եղեգիի պարզ մտակէն մինչեւ Կաթողիկոսական աթոռը նշանակելի բարձրացում մ'է։ Ու այս կոյր բաղդի կամ դիպուածի դործ չէ, քանզի մարդիկ այսպիսի դիրքերու վրայ բարձրանալէ, կամ աւելի չիտակը բարձրացուելէ առաջ նախ պէտք է իրենց արժանիքովը մտքերու և սրտերու մէջ լաւագոյն դիրք մը դրաւած ըլլան, և անկէ վերջն է որ ընկերականութիւնը իր մէջ արժանաւոր դիրքը կը մատուցանէ անոնց։ Ու մեր երկրի զաւակին կրօնական ու եկեղեցական էն կարեւոր, բարձր և նուիրական դիրքին վրայ բարձրանալը անոր արժանեաց զօրաւոր մէկ ապացոյցն է։ Սակայն այսպիսի նուիրական դիրքերու համար էն կարեւոր ու բաղձալի արժանիքը պաշտելի յատկութեանց և գովելի նկարագրի մը արժանիքն է, և այդ ալ արդէն չէր պակսեր Ն. Ս. Օծութեան քով։ Ո՛րչափ տպաւորիչ էր դիտել և տեսնել զայն քաղցրաբարոյ, համբերող, սիրաչահող, խոհեմ, խոնարհ, ներողամիտ, հոգածու։ Հովուապետի մը համար ասկէ լաւագոյն ինչ բարոյական յատկութիւն կրնայ ըլլալ։ Այսպիսի կարեւոր ու նուիրական եկեղեցական դիրք մը տուէք անձնասէրին, դրամապաշտին, ինքնահաւանին, մտափառին ու փոքրոգիին, ու թող ունենայ ասկից մշակուած միտք ու բաղմակողմանի հմտութիւն ալ, նա օդտակար ըլլալէ աւելի վնասակար պիտի ըլլայ։

Սիրեցինք մենք Ն. Ս. Օծութեան զուտ աւետարանական խորհրդաւոր քարոզներն ու խրատականները, սահուն ու դողարիկ լեզուն ու արտայայտութիւնը, կրօնական անմոխրապաշար ըմբռնումները, այլասէր ու անխտրական ոգին, կեղծ քաղաքակրթութեան արուեստակութիւններէն զերծ ու գաւառացիական անաղարտ անկեղծութիւնը։

Նիւթ յուզիչ ու ներշնչող տպաւորութիւն մը կը թողուր Ն. Ս. Օծութիւնը նաեւ այս առեն, երբ մատուցած ճոխ վայելքներէ ու յարգանքներէ խոյս տալով դնաց առանձնանալ և դիշերել գիւղի տան այն խոնարհ ու նսեմ յարկին տակ, ուր ծնած ու մնած էր երբեմն, և իր պատանեկան երազկոտ օրերն անցուցած էր այսօր բացակայ եղող սիրելի ծնողաց դուրդուրանքներուն մէջ, հոն՝ այդ դիւղական տնակին մէջ, ուր անցեալի էն քաղցր յիշատակները կը թառին և դեռ աղգականներու մնացորդ մը կ'ապրի։ Հոն հայրենի տան մէջ անչուշտ դուռ հոգեկան էն քաղցր վայելքը և սաստիկ կարօտի մը յագեցումը՝ վայելքի բաժակը մինչեւ ցմրուր ճաշակելով։ Ծննդավայրի սէրը մարդկային սրտի խիստ բնական ու անբաժան զգայումներէ մէկն է։ Մարդս ինչ դիրքի ու վիճակի, ինչ տարիքի և հասակի մէջ ալ ըլլայ, ծննդավայրն ու հօրենական տունը մոգիչ ազդեցութիւն մը ունին անոր սրտին վրայ։ Ն. Ս. Օծութիւնը սրտի այս վայելքէն յետոյ վերադարձաւ հոն, ուր նուիրական պարտականութիւնը կը կոչէ զանի։

Շամբորդութեան տպաւորութիւնները անչուշտ մատծութեան և հոգածութեան նոր պարտականութիւններ դրին Երանաչնորհ Հայրապետին ուսին վրայ, և ժողովուրդին մէջ ալ կրթական ու կրօնական ակնկալութիւններ զարթուցին։ Բայց այդ ակնկալութիւններ այն առեն կ'իրականանան, երբ ժողովուրդը յօժարակամ է գործակցելու իր կրօնական պետին ու առաջնորդին՝ իր բաժնին ինկած պարտականութիւնը կատարելով։

Մենք այնպէս հասկցանք թէ Երանաչնորհ Հայրապետը ժողովուրդին առաջնորդող արժանաւոր

(*) Ե. Գոլէցի ուսուցիչներն և ուսանողները ի յիշատակ Նորին Ս. Օծութեան երջանկահիշ այցելութեան գորգ մը նուիրեցին, և Երանաչնորհ Հայրապետն ալ իր մեծադիր լուսանկար մէկ պատկերը նուիրեց Գոլէցին, ինչպէս ծանուցուեցաւ ժամանակին։

կղերներ պատրաստելու համար Սոսյ մէջ կղերանոց մը բացած է։ Ասիկա գնահատութեան եւ գովեստի արժան ձեռնարկ մ'է։ Սակայն այդպիսի հաստատութեան մը գոյութիւնն ապահովելու համար հաստատուն եկամուտի մը պէտքը կայ, ու այդ պէտքին լրացումն ալ հօտին նիւթական ձեռնտուութեան կը կարօտի։ Արդ՝ հօտին կը թողուք մտածել թէ ինչն այդ մասին ինչ կ'ընէ։

ԱԼԵՔ ՍՕՏՕ

ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Մ. Խոփ

Մեծ հաճոյք է ինծի համար որ մէկուկէս տարուան դադարէ մը եաև կարող կ'ըլլամ նորէն գրիչս առնել ու գրել բազմաթիւ բարեկամներուս որ կը գտնուին Տաճկաստան, Ամերիկա և այլուր ուր Ա. Եկեղեցիք կ'երթայ։ Բայց նախ կը փափաքիմ չնորհակալութիւնս յայտնել բարեկամներու ինծի գրած գնահատական ու քաջալերական նամակներուն համար։

Մր. Ալէն ինծի հրաւէր ղրկած է չարունակել Ա. Եկեղեցիի գրած նամակներս։ Ուստի առաջին պատեհութեամբ ձեզի հետ խօսիլ կարենալուս համար ինքզինքս երջանիկ կը համարիմ։ Երբ ակնարկ մը կը նետեմ իմ Ամերիկա անցուցած անցեալ մկկուկէս տարուան վրայ, սիրտս չնորհակալութեան զգացումով կը լեցուի մեզ սիրող երկնաւոր Հօր հանդէպ՝ բոլոր այն մեծ չնորհքներուն համար, զորոնք իբրև ընտանիք ընդունած ենք իրմէ։

Դուք խանդակաթ մայրեր, որ բաժնուած էք ձեր սիրելի զաւակներէն, կրնաք դիւրաւ երեւակայել թէ ի՛նչ կը նշանակէ վերատին միևնոյն յարկին ներքեւ ընակիլ և նոյն սեղանէն կերակրուիլ։ Ամէնքս ալ մեր կեանքի ամէնէն երջանիկ չրջանը կը համարինք զայն, որովհետև անով մեր հոգին նորոգուեցաւ ու պատրաստուեցաւ գալիք երկար բաժանման համար։ Մեզի ուրախութիւն պատճառեց նաև այն չահադրգռութիւնը, զոր մեր բարեկամները առաւելապէս կը յայտնէին Թալասի մեր հիւանդանոցի մասին ու աւելի կը փափաքէին լսել ու աւելի պատրաստ էին ըստ կարեաց օգնել անոր։

Վերադարձանք Տաճկաստան, բայց վերադարձանք վայելելով մեր բարեկամներու գերազանց համակրութիւնը և հարստանալով այս հիւանդանոցի գործը սիրողներու աղօթքներով։ Հոս, գարձեալ մեր չնորհակալութիւնը կը յայտնենք ամէն անոնց որոնք բերանացի կամ գրաւորապէս մեզի բարի գալուստ մաղթեցին մեր Տաճկաստան վերադառնալուն համար։

Գրասեղանիս վրայ նչանաբան մը կախուած է։ Գրած առենս չաճախ կը նայիմ անոր ու կը սրտապիմ։ Վերնագիրն է «Գեղեցիկ Տուն։» Այս նչանաբանին ներքեւ «Գեղեցիկ տան» բացատրութիւնը կայ։ Մի կարծէք թէ անոր մէջ կը ներկայացուին յարմարագոյն և չքեղ չէնք մը, գեղեցիկ բազմոցներով և աթոռներով սենեակներ, վարագոյրներով պատուհաններ, պատկերներով զարդարուած պատեր և տախտակամածը ծածկող թանկագին դորգեր։ Ոչ, ասոր պէս բացատրութիւն մը չկայ։ Եթէ այսպէս կարդայինք, նախանձով լեցուած պիտի ըսէինք. «Այսպիսի տան մը տէր ըլլալ չենք կրնար. մեր տունը ասոր չնմանիր. ասիկա մեր գործին չեկաւ,» և արտասւ ու տխուր սրտով երես պիտի դարձնէինք անկէ։ Տես թէ բացատրութիւնը ի՛նչպէս է։

Գեղեցիկ Տուն. Ուր հաւատք կայ, հոն սէր կայ,
Ուր սէր, հոն խաղաղութիւն,
Ուր խաղաղութիւն, հոն Աստուած,
Եւ ուր Աստուած, հոն չիք կարօտութիւն։

Գեղեցիկ տան բացատրութիւնը այսպէս է։ Աչխարհի մէջ գտնուած ամէնէն գեղեցիկ տունը անա այսպէս կ'ըլլայ։ Այսպիսի տուն մը ուրիշ բան չէ, բայց Աստուծոյ բնակարան և երկինքի դուռը։ Աղիւսէ չինուած ըլլալը, փոքրագին և մութ ըլլալը, պատուհաններ ունենալը կամ չունենալը, կահ կարասիներու քիչութիւնը, մասամբ տուն և մասամբ ախոռի նմանիլը չնաս չունի, ա՛ւր գըտնուելն ալ տարբերութիւն չըներ։ Ամբրիկէի ամէնէն ներքին մասին մէջ կրնայ ըլլալ։ «Աստուծոյ վախով քիչին տէր ըլլալը լաւագոյն է։» Սէր գտնուած տեղը բանջարեղէնով անանիլը աղէկ է։ Աստուծոյ աչքին առջևը ան գեղեցիկ է և Աստուած զայն գեղեցիկ տուն կ'անուանէ։ Աստուած արտաքինին չնայիր, Աստուած մարդու պէս չդատեր։ Յիչեցէք թէ «Բրիտանոսի Ճամբորդութիւն» դիրքին մէջ Հաւատարիմ «Աղաղութեան» սենեակին մէջ քնացաւ և յետոյ հաճոյքով իր ճամբան չարունակեց։

Գեղեցիկ տան հակապատկերն երեւակայենք, և զայն տգեղ տուն անուանենք։ Այս վիճակի մէջ անոր բացատրութիւնը սապէս կ'ըլլայ.

Ուր անհաւատութիւն կայ, սէր չըլլար.
Ուր սէր չկայ, խղճի հանգստութիւն չկայ.
Ուր խղճի հանգստութիւն չկայ, Աստուած չկայ,
Եւ ուր Աստուած չկայ, կարօտութիւնը մեծ կ'ըլլայ։

Ո՛րչափ տարբեր բացատրութիւն, ո՛րքան ապերջանիկ տուն։ Մեծ քաղաքի մը մէջ մեծ, գեղեցիկ տուն մը կրնայ եղած ըլլալ, մարդոցս հանգըստութեան համար ամէն բան կրնայ պարունակել, բայց դարձեալ տգեղ տուն կրնայ անուանուիլ և այս վերջին նկարագրութիւնը անոր չատ աղէկ կրնայ յարմարիլ։ Ա.յսպիսի տուն մը «ձեզի աւերակ կը թողուի։» Ա.յսպիսի տուն մը դէպ ի մահ կը դիմէ։ Օր մը տիկին մը ինծի հետ տեսնուելու եկաւ։ Երբ տնական բոլոր նեղութիւնները ինծի կը պատմէր, ինքնիրենս ըսի. Ա.հ, ասիկա գեղեցիկ տուն չէ, անչուշտ տգեղ տուն է, որովհետև հոն տիրողը Ա.ստուած չէ, Սատանան է։ Հայր, մայր, զաւակներ ամէնն ալ վէճի և հակառակութեան մէջ են, կը հայհոյեն, և իրենց տանը մէջ մեծ ապերջանկութիւն կայ։

Ուրիշ օր մը տարբեր կնոջ մը հետ տան մասին երբ կը խօսէինք, ինքնիրենս ըսի, «Ա՛հ, ասկէ դեղեցիկ տուն է. տգեղ տուն չըլլալը անտարակուսելի է, որովհետև այս տան մէջ տիրողը Ա.ստուած է։ Անոր մէջ սէր կայ, նաև մեծ երջանկութիւն և խաղաղութիւն։

Ով Թուրքիաբնակ մայրեր, բարեկամներ և քոյրեր, ձեր տուներուն ո՛ր անունը կը յարմարի. Տգե՞ղ տուն թէ ոչ՝ գեղեցիկ տուն։ Ձեր տուներուն մէջ ի՞նչ կը գանէք, «Հպարտ աչքեր, սատխօս լեզու, նենգամտութիւն հնարող սիրտ, չարութիւն ընելու համար չուտ վազող ոտքե՞ր և եղբայրներու մէջ կռիւներ ցանող մա՞րդ» (Առակ. Զ. 17-19), թէ ոչ՝ «ձեռքերով սուրբը ու սրտով մաքուրը, որ ստութեան անձնատուր չեղաւ, նենգութեամբ երդում չըրաւ. հապա անոր հաճութիւնը Ա.ստուծոյ օրհնքին մէջ է, և գիշեր ցորեկ Անոր օրէնքին վրայ կը մտածէ» (Սաղ. Ի. 4, Ա. 2)։ «Արծաթ ու ոսկի չունիմ» մի ըսեր։ Ասիկա առանց դրամի և ձրի է։ «Եթէ Տէրը չլինէ տունը. անոնք պարապ տեղը կ'աչխատին։» «Ձեռակերտ տուն մը չէ, Ա.ստուծոյ չինած մէկ տունն է։ Եւ բոլոր սրտովդ ու բոլոր հոգւովդ անոր խօսքին հնազանդիս, թէ՛ դուն և թէ՛ քու որդիներդ, ինչպէս ես այսօր քեզի պատուիրեցի. և քու Տէր Ա.ստուածդ քեզի բարիք պիտի ընէ» (Բ Օր. Ի. 2. 5)։

Մեր հիւանդանոցին մէջ մեծ ազդեցութիւն գործող մէկ նշանաբանը հիւանդանոցին սրահը կախուած է։ Կ'աղօթեմ որ ձեր սիրտերուն վրայ ալ այնպէս յայտնի ազդեցութիւն մը թողու։

Ո՛վ մայրեր, ձեզմէ կը խնդրեմ որ, ինչպէս Մարիամ իր Որդին և Տէրը եղող անձին խօսքերը սրտին մէջ կը պահէր, դուք ալ ասիկա ձեր սիրտերուն մէջ պահելով անոր վրայ ըսա արժանւոյն խորհիք։ Եթէ կը փափաքիք որ այս նշանաբանին խօսքերը ձեր տուներուն նկատմամբ ճշմարտուին ձեր տուները անչուշտ գեղեցիկ տուն պիտի անուանուին։

Քրիստոս այս տանը գլուխն է.

Ա.մէն կերակուրի առեն անհրեայի հիւր է.

Ա.մէն խօսակցութիւն լռութեամբ կը լսէ.

«Ա.հա ես դուռը կայներ եմ ու կը գարնեմ. եթէ մէկը իմ ձայնս լսէ ու դուռը բանայ, անոր քով պիտի մտնեմ և անոր հետ ընթրիք պիտի ընեմ, ան ալ իմ հետս։» (Յայտ. Գ. 20)։

ՍԲ. ԳՐՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ցոհ. 12—18

Կէտ. Յովհ. Դ. 1-4։ Տես հմր. 29։ Յիսուս մեր ըրած բաները և անոնց բնութիւնը կը ցուցնէ մեզի։ Եւ այսպէս մեր մէջ կ'արթնցնէ ծարաւ (հմր. 13) և Ա.ստուծոյ հետ հաղորդակցելու փափաք, և այսպիսի փափաքներու պատասխան կուտայ։ Ա.յն առեն կը սորվինք թէ անիկա Մեսիան է, այսինքն ան որ մեր բոլոր փափաքները կը գոհացնէ։

Բշ. Յովհ. Դ. 31-45։ Հմր. 34ին մէջ կը տեսնենք Քրիստոսի ղօրութեան աղբիւրը։ Հօրը հետ ներքին յարաբերութիւն և անոր կամքին հետ կատարեալ համաձայնութիւն։ Քրիստոսի կեանքին այս գաղտնիքին մեզի յայտնուելուն նպատակը այն է որ մենք ալ միևնոյն պայմանը կատարելով կարող ըլլանք անոր կեանքին նման կեանք վարել։

Գչ. Յովհ. Ե. 1-5։ Հմր. 14։ Յիսուս աւելի հոգ տարաւ այս եղկելի մարդուն մեղքէ ազատուելուն քան անոր մարմնին բժշկութիւն տալու։ Վասն զի գիտեր թէ մեղքը սերտ յարաբերութիւն ունի մեր մարմնական հիւանդութիւններուն հետ ևս։ Ա.րդարև կարևոր է մեր մարմնական կարօտութիւններուն բարձումը, բայց բուն կարևորն է մեղքէ ազատուիլը։

Դչ. Յովհ. Ե. 16-29։ Յիսուս մեր Դատաւորն է։ Հիմա մեզի կը ցուցնէ թէ ինչ տեսակ մարդ ենք, բայց վերջապէս մեր յաւիտենական ճակատագիրը պիտի որոշուի մեր անոր հնազանդութիւնով և չհնազանդութիւնով։ Ան է Որդի մարդոյ (հմր. 27) և իւրաքանչիւր մարդ այն աստիճան մարդ է, ինչ աստիճան որ Յիսուսի կեանքին համաձայն մարդ է։

Եչ. Յովհ. Զ. 25-40։ Յիսուս է որ մեզի կերակուր կուտայ։ Եւ կերակուրը բուն ինքն է։ Անոր կերակուրին նկատմամբ տես Դ. 35։ Ա.րդ, մեր կերակուրն ալ Յիսուսի կամքը դիտնալ և զայն կատարելն է։ Իսկ այն կամքն է Ա.ստուծոյ և մարդոց հանդէպ սէր արտայայտել այնպէս ինչպէս կ'երևնայ Յիսուսի վրայ։

Ոչ. Յովհ. Զ. 60-71։ Մարմնաւոր կերակուրը մարմնաւոր կեանքը կը պահէ։ Յիսուսի խօսքերը հոգևոր և յաւիտենական կեանքը պահող կերակուր են։ Պետրոս և միւս աշակերտները, մինչ Յիսուսի հետ կը գտնուէին, կը զգային թէ իրենց ներսիդին կը մնար յաւիտենական կեանքը։ Եթէ անոր խօսքերը մեր մէջ ալ այսպէս մնայուն պահող ազդեցութիւն մը չթողուն, պիտի չկրնանք չարունակել այն կեանքին մէջ։

Շբ. Յովհ. Է. 14-31։ Հմր. 17։ Յիսուսը հասկընալու պայմանն է մարդուս Ա.ստուծոյ հետ հաղորդութեան մէջ գտնուիլը։ Տես հմր. 27, 28։ Ո՛մանք Քրիստոսի մէջ Ա.ստուածային տարր չեն տեսներ, վասն զի ղՍ.յն, այսինքն Ա.ստուած, չեն դիտեր։ Ով որ չհնազանդ Ա.ստուծոյ գոյութեանը և անոր կամքը չտեսներ և պատրաստ չէ կատարել զայն, Քրիստոսի մէջ գտնուած արժէքը և ճշմարտութիւնը չկրնար հասկնալ։ Ց. Գ. Գ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

——

Մայրաքաղաք. Վեհ. Սուլթանը չորեքշաբթի չնորհաւորական հեռագիր ղրկեց Եւրոպական այն վեհապետներուն, որոնց Կաղանդ էր Նոր Տոմարի համաձայն։ — Անցեալ չաբթու Պէշիկթաշի մէջ բացումը տեղի ունեցաւ հոյակապ մէսճիտի մը, թէքքէի մը, մէտրէսէի մը և մատենադարանի մը, զորոնք կառուցած է կրօնական բարձրաստիճան պաշտօնատար մը, Սէյիտ Մէհմէտ Էպուլհիւտա էֆ.։ — Տէֆթէրհանէի Վերատեսչութիւնը ծանոյց պաշտօնապէս թէ, ինչպէս կայս. նահանգներուն, նոյնպէս մայրաքաղաքիս և արուարձաններուն մէջ ամէն չէնք, հող և կալուած պիտի չափուին երկրաչափներու կողմէ և իւրաքանչիւր կտորի համար 2,000ին մէկ համեմատութեամբ կրկին քարտէս պիտի պատրաստուի, մին տէրերուն յանձնուելու, մին ալ կալուածագիրներու վարչութեան քով պահուելու համար։ Այս քարտէսներէն ուզողները պիտի դիմեն նոյն վարչութեան։ — Շիրքէթի ի Խայրիյէի տոմսակի իննամսեայ հասոյթը, Մարտէ մինչև Նոյ.ի վերջը, 12,825,331 դահ. եղած է։

Նահանջներ. Սէլանիկի մէջ բացուածին նման Իրաւաբանական մէյմէկ Վարժարան պիտի հաստատուի Հալէպի և Տոնեայի մէջ։ — Եանեայի և Փրէվէզայի միջև լինքնաչարժ կառք բանեցնելու մենաշնորհ խնդրող Օսմ. ընկերութիւնը իրաւունք կունենայ։ — Սէլանիկի թրամուէյները ելեկտրաշարժի վերածելու գործողութիւններն սկսած են։ — Այտընի երկաթուղին Տինարէ մինչև Էկիւրիր երկարելու ձեռնարկը գարնան պիտի սկսի։ Հեռաւորութիւնն է 115 հղմմ.։ Գիծը Սպարթայէ և Պուրտուրէ պիտի անցնի և վեց կայարան պիտի ունենայ։ — Թոքատի կարօտ երկրագործներուն 18,857 դահ. փոխ պիտի տրուի լծկան անասուններու գնման համար։ — Թալասի և Կլիսուրայի մէջ հեռագրաթել հաստատուած է։ — Ատանայի բամբակի ըերքը 35,000 հակ եղած է, իւրաքանչիւրը 200 քիլօ, և ցարդ արտածուած է 16,000 հակ։ Առատ անձրև եկած է Ատանայի, Հալէպի և Մուսուլի մէջ, և անձրևի կ'սպասուի Դամասկոսի և Երզրումի մէջ։ — Պիղայի 24 դիւղերուն մէջ պաճարախտ ճարակած է։ Նմանապէս Այտընի Թորպալը գիւղախմբին, Թիրէ գաւառակին, Մանիսայի, Ազիսարի, Սալիհլիի, եւն. մէջ։ — Զեռնհաս պաշտօնարանը, նկատելով որ Իզմիրլուի գաւառակին խնձորը լաւ տեսակէ և առատ է, բայց արտածման համար անբաւական, որոշեց ընտիր խնձորենիի 15–20 հազար տունկ բաշխել երկրագործներուն, որպէս զի տեղւոյն այդ ըերքը առատանայ։

Խառն. Թէմէթհիւի տուրքի նոր կանոնագիր մը պատրաստուած է, որ Մարտ 1/14ին պիտի սկսի գործադրուիլ։ — Օտար երկիրներէ ղրկուած և Թուրքիոյ մէջ ցրուելի տղդեր և ծանուցումներ մաքսատան մէջ պիտի դրոշմուին Հանր. Պարտքի Վարչութեան ներկայացուցչի մը կողմէ, ինչպէս արդէն կշռներ և չափեր կը դրոշմուին հան Քաղաքապետութեան կողմէ։ — Այսուհետև օտար աւլիւրի պարկեր պիտի կշռուին առանց ի նկատ առնելու անոնց վրայ փակցուած պիտակները, եւն.։ — Լոնտոնի Օսմ. դեսպան հանգուցեալ Միւզիւրիս փաշայի յուղարկաւորութիւնը չաբաթ կատարուած է Լոնտոնի Յունական եկեղեցիին մէջ։ Եկեղեցիէն գերեզմանատուն Անգլ. հեծելազօրքեր ընթացած են դագաղին առջևէն և երկու կողմերէն։ Մարմինը ղմռսուած է և կ.պոլիս պիտի բերուի։ — Մինչև Դեկ. 16 Սուէզի ճամբով Հիճազ ուղևորած են եգիպտացի 3,430 ուխտաւոր, Օսմ. միւս երկիրներէն 3,048, Փորթ Սայիտի ճամբով ալ 4,307 Ռուս.։ — Եգիպտոսի մէջ ժանտախտի դէպքերու և մահերու համագումարը եղած է 1,797 և 1,292։

Աւետ. Ծող. Նոյ. 10ին Փորնել Համալսարանի չրջանաւարտներէն Տր. Օմմէյտ երկու ընկերներով Մարքերդ ժամանած է հնախուզական ուսումնասիրութիւններ ընելու համար ի հաչիւ Համալսարանին։ Եւ 16ին բանախօսած է Եփրատ Գոլէճի ուսանողներուն։ — Վեր. Մ. Փափազեան Դեկ. 6ին Կ. Թուրքիոյ աւետարանչական գործին վրայ խօսած է Հարթֆըրտի աստուածաբանական վարժարանի ուսանողներուն։ Դեկ. 8ին 19 անդամներ միացած են, 7՝ դաւանութեամբ, Նիւ Եորքի Հայ Աւետ. Եկեղեցիին։ — Պրուսայի որբանոցը ծանուցած էր թէ Սինկէրի մէքենայի մը պէտք ունի։ Արդ, անօրէնը կը գրէ թէ այդ պէտքին համար Վեր. Մ. Յ. Գնաճեան Գահիրէէ 10 ոսկի ղրկած է Տիկին Նարդուհի Փ. Եագուպեանի կողմէ։ — Թալասի աղջկանց բարձր. վարժարանի աշակերտուհիներուն թիւը 75ի հասած է, այսինքն անցեալ տարուանէն 12 աւելի է։ — Յաոջիկայ չաբթու Սողոքի Եօթնեակին առիթով երկուշաբթի և ուրբաթ ժամը 9ին (Ը. Թ.) աղօթաժողով պիտի ըլլայ Պայազը Հաուսի մատրան մէջ Հայ և Թուրք լե-

դունեթով։ Աւետ. եղբայրներ և քոյրեր կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

Հայ ժող. Սահակ-Մեսրոպեան ԺԸ մրցանակաբաշխութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1909 Յնս. 18ին (Հ. Տ.)։ Մրցման նիւթն է «Արդի Հայերէն լեզուն ԺԸ և ԺԹ դարերուն մէջ — անոր զարգացման ընթացքը, արեւելեան և արեւմտեան բարբառներու տարբերութիւնները և գլխաւոր հիմերը, կարևոր դաւառաբարբառներ, միօրինակ արդի Հայերէն գրական լեզու մը ունենալու գործնական պայմաններն ու միջոցները։» Նոյն օր տեղի պիտի ունենայ նաև վարժարանական դասագիրքի համար հաստատուած Խուպէսկրեան մրցանակաբաշխութիւնը։ Մրցման նիւթերն են իրագիտութեան երեք դասագիրք, իրարու յաջորդող նախակրթական դասընթացքի համար պատրաստուած՝ մանկավարժական վերջին դրութեամբ և պատկերազարդ։ Սոյն աշխատութիւնները մինչև 1909 Յունվ. վերջը Պատրիարք Հօր պիտի ղրկուին յստակ գրրուած, կամ երեք օրինակ, եթէ տպագրուած են։ Ղրկուած երկերը, մրցանակ ընդունի՛ն թէ ոչ, չեն վերադարձուիր։ — Պատրիարք Հայրը նշանակած է չորսը այն եօթն ազակերտներուն որոնք Սուլթանիյէ Վարժարանը պիտի ընդունուին ձրիապէս։ — Տ. Բաբգէն Ծ. Վրդ. Արմաչ ժամանեց և կիրակի եկեղեցիին մէջ կարդացուեցաւ անոր փոխ վանահայրութիւնը հաստատող Պատրիարքական կոնդակը։ — Սիսի մայրավանքին միաբանական ժողովը վանական ժողով մը ընտրած է և այդ ժողովը Կաթողիկոսին յանձնարարութեամբ ճչած է թէ վանքը տարեկան 1,000 ոսկիի ծախք մը ունի և ասոր դէմ հազիւ 6-7 հարիւր ոսկիի հասոյթ։ — Անցեալ չաբթու սիսալ լուր մը հրատարակուեցաւ Ազգ. Հիւանդանոցին նկատմամբ։ Պատսպարեալներու թիւը 116ի իջած չէ, այլ 150ի չափ պատսպարեալներ արձակուած են և ամսական իբր 5,000 դահ.ի խնայողութիւն մը կարելի եղած է ի գործ դնել։ Իսկ պատսպարեալներու արդի թիւն է 810։ — Կրօն. ժողովը հարցման մը պատասխանեց թէ երկրորդ ամուսնութենէ ծնեալ մը կրնայ քահանայանալ, եթէ սուրբ ամուսնութենէ ծնած է, իսկ գալով անդաւակ ըլլալուն՝ կրնայ քահանայանալ ստիպողական պարագայի տակ, եթէ զաւակներ կրթած է Քրիստոնէական ոգիով։ — Ղալաթիոյ եկեղեցիին եռաձայնի խումբը Ծննդեան Տօնին օրը ժողովրդապետ Հ. Բ. Ճնոյեանի հրաւէրով պիտի երգէ Օրթաքէօյի Հայ Կաթոլիկներու եկեղեցիին մէջ։ — Վերջնապէս կարգադրուեցաւ Յովհ. Էֆ. Ալլահվերդիի նուիրատուութեան խնդիրը։ Ն. Վսեմութիւնը ստորագրեց յանձնառագիր մը, որով կը խոստանայ Սբ. Յակոբայ անկեղանոցի հողին վրայ ափարթմանի մը չինել 6,000 ոսկի ծախքով, պայմանով որ հասոյթին հարիւրին 60ը նոյն անկեղանոցին յատկացուի, 40ն ալ Սբ. Լուսաւորչայ Ուսումնարանին։ Նաև յօժարեցաւ 1,000 ոսկի վճարել մատուռի մը չինութեան համար։ — Հանգուցեալ Աբէլեան Գերապայծառը, որու համար զրոյց եղաւ թէ 180,000 ֆրանք հաւաքած է Հայ Կաթոլիկներու Պատրիարքարանի պարտքին ի հաշիւ, 13,000 ֆրանք կտակած է նոյն Պատրիարքարանին, ընտանիքն ալ 20,000 ֆրանք նուիրած է իբրև պատարագում։ Կ'ըսուի թէ առաջին գումարէն 3,000 ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզ դացող քննիչին ծախքերուն և 10,000ով վիրաբուժական գործողութեան սենեակ մը պիտի չինուի Սբ. Յակոբայ անկեղանոցին մէջ։ — Սիլիվրիէ կը գրուի թէ տեղւոյն Յոյն մետրապոլիտը Դեկ. 22ին Հայոց եկեղեցին գացած և ուշի ուշով ու երկիւղածութեամբ ունկնդրած է արարողութիւններուն։ Ցետոյ արժանավայել կերպով մեծարուած է տեղւոյն դպրոցին մէջ, որու կից փոքրիկ վիճակին վրայ ուշադրութիւն հրաւիրած և իր կողմէ 10 ոսկի նուիրած է՝ ուրիշ գումարներ ալ հանգանակել խոստանալով։ Այդ առիթով անմիջապէս 70 ոսկի հանգանակուած է դպրոցին նորոգման համար։

—

Եւրոպական Կաղանդի օրը բարեկամ մը եկաւ Խմբագրատուն և 40 դահ. տուաւ Ծննդեան Նուէրի գումար մը կազմելու համար, որպէս զի Աւետարանչական կարողութիւն չունին բաժանորդ գրուելու, բայց չատ կը փափաքին թերթը ստանալ։ Այս առաջին նուիրատուութենէն պիտի օգտուի դաւառաքնակ աչաղուրկ մը, որ ոչ մէկ բանէ աւելի հաճոյք կ'ղգայ քան Աւետարանի ընթերցման ունկնդրելէ։ Ուրիշ բարեսէրներ ևս չե՞ն ուզեր արդեօք նմանօրինակ նուիրատուութիւններով պայծառացնել քանի մը ուրիշ կեանքեր և տուներ յանուն Անոր, որ սորվեցուց ու ի գործ դրաւ տալու երանելիութիւնը։ Այս նպատակով ղրկուած նուէրներ պիտի ծանուցուին, նուիրատուներու որոշ կամքին համաձայն, իրենց անուններով կամ առանց իրենց անուններուն։

Դրամական. Դեկ. 20/2 Յունվ.

Օսմ. Միաց. Օ. Ո.	104 01	Րուսլ. Երկթղ. Ֆր.	165 50
Մէճիտիէ	107 35	Նաբոլէոն	87 10
Մէթալիք	99 20	Դրամից	50
Մանր արծաթ	105 10	Անգղ. ոսկի	110 01
Ռուսիոյ բոլ	92 20	Մանէթ	8 72

ԱՐՏԱՔԻՆ

Կեդր. Ամերիկայի պետութիւնները. Դեկ. 20ին կեդր. Ամերիկայի պետութիւնները աւարտեցին իրենց խաղաղութեան համաժողովը Ուաշինկթընի մէջ։ Այս համաժողովը, թէեւ միայն մէկ ամիս տեւեց և շատ քիչ ուշադրութիւն գրաւեց, յաջողեցաւ ի պուտ հանել գոնէ որ Լահէյի Դեսպանախորհուրդը, ըստ Թայմսի թղթակցին, չկրցաւ հինգ ամիսէն ի գլուխ հանել։ Համաժողովին մասնակցող հինգ պետութիւններն են Հոնտուրաս, Կոստարիկա, Սալվատոր, Նիքարակուա և Քոսթա Րիքա։ Ստորագրուած ութ պայմանագրութիւններով չեզոք կը հրաւարակուի Հոնտուրաս, ուր պիտի գումարի Գերագոյն Ատեանը։ Սոյն պետութիւններու վէճի բոլոր խնդիրները այս ատեանին պիտի ներկայացուին և անոր վճիռները պարտաւորիչ պիտի նկատուին։ Երբ այս երկիրներէն մին օտար երկրի մը հետ վէճ ունենայ, նախաշաւիղ տեղեկագիր մը հարկ պիտի ըլլայ պատրաստել՝ խնդիրը այս ատեանին ներկայացնելու համար։ Միւս պայմանագիրները կը վերաբերին յանցագործներ իրարու յանձնելու օրէնքներու, դրամական դրութիւններու, մաքսային սակագոյներու, հաղորդակցութեան և փոխադրութեան լաւագոյն միջոցներու, ինչպէս և կրթական և առեւտրական դիւրութիւններու՝ որոնք կրնան իրենց օգտակար ըլլալ։ Համաժողովը և իր յաջող ելքը մեծ մասամբ վերագրելի են Արտաքին գործերու նախարար Րութի, Ուաշինկթընի Միքսիքեան դեսպանին և Մր. Պիւքէնընի։

Չէն. Դեկ. 22ին Փեքինի մէջ 2,000 հոգի հաւաքուեցան ունկնդրելու համար Քիանկսու և Չէքիանկ նահանգներու պատուիրակներուն, որոնք կեդր. կառավարութեան խնդրանքով եկած էին նահանգներու հայեացքը պարզել օտար երկրէ փոխառութիւն մը կնքելու առաջարկին դէմ, որով կ'ուզուի երկաթուղին Սուչաուէ (Քիանկսու) մինչեւ Նինկփօ (Չէքիանկ) երկարել։ Ժողովը բարեկարգ էր և կանոնաւոր։ Սակայն բաւական տպիտուութիւն ցոյց տրուեցաւ նկատմամբ փոխառութեան պայմաններուն, որոնք Չինու նպաստաւոր են և մանաւանդ այդ երկու նահանգներուն օգտակար պիտի ըլլան։ Մայր կայսրուհին, կայս. հրովարտակով մը կը դատապարտէ ներքին և արտաքին գործերու վրայ տպիտաբար լուր տարածելու ձեռնարկները։

Ադպէյ. Դեկ. 23ին տեղի ունեցաւ Լորտ Քէլվինի թաղումը Ուէսթմինսթըր արքայարանին մէջ։ Անգլիոյ ականաւոր մեռեալներու այս մեծ կեդրոնատեղին անգամ մըն ուրիք վկայ եղած է աւելի փառաւոր և տպաւորիչ հանդէսի։ Մեծ բազմութիւն ներկայ էր, ի մէջ ուրիշներու, Թագաւորին, Ուէյլսի իշխանին և գիտական բազմաթիւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ և դիւանագիտական մարմիններու անդամներ։ Մարմինը թաղուեցաւ Նիւթընի դերեզմանին մօտ և ոչ հեռու Հըրչըլի և Տարվինի դերեզմաններէն։ Դագաղին վրայ կար սա արձանագրութիւնը. Ուիլլըմ Թոմսըն, Պառոն Քէլվին Լարկզի (և բազում տիտղոսներ). Ծնեալ ի 26 Յնս. 1824 և մեռեալ ի 17 Դեկ. 1907։ — Լոնտոնի մէջ օրէնքով իբրեւ աղքատ ճանչցուած և կառավարութեան կողմէ աշխատցուող և հոգացուող մարդոց վրայ Թայմսի տարեկան յօդուածէն կը տեսնուի թէ հարկատուները հիմա 126,000 անձ կը հոգան, այսինքն 23,000 անձ աւելի քան դարուս սկիզբը։

Աւսթրէա. Դեկ. 21ին, երկեակ պետութեան արդի հիման վրայ հաստատման 40րդ տարեդարձին օրը Կայսրը փառաւոր հանդէսով Շէօնպրունէ Պուրկի արտաքին դուռը գնայ՝ պճնազարդուած փողոցներէ անցնելով և անոի քաղաք առաջնորդուեցաւ մեծ պատիւներով։ Բայխսրաթի և Աւստրեան և Հունգարական պատուիրակութիւններուն համար չատ բազմազբաղ օր էր այն։ Իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն կայսեր ներկայացաւ իր կարգին։ Գահաճառը կը պարունակէր սա յայտարարութիւնը. «Ամէն տերութիւններու ճիգն է աշխատիլ առաւելապէս հանդարտութեան և ընդհանուր խաղաղութեան ամրապնդման համար՝ խաղաղիկ յարաբերութիւններ մշակելով փոխադարձաբար։» — Դեկ. 21ին Վիէննայի մէջ պաշտօնական Հրեայ հաշուակալ մը, որ ժամանակէ մը հետէ կը փնտռուէր հանրային գրամ իւրացուցած և փախած ըլլալուն համար, յաջողեցաւ 1,200 Անգղ. ոսկի վերցնել տեղւոյն գինարանի դրամարկղէն։ Կ'երեւի թէ Վիէննա եկած է և գործածուած հագուստ ծախողէ մը հաշուակալի համազգեստ գնելով գինարանը ներկայացած և դրամարկղի սենեակին բանալիները պահանջած է թնդանօթաձիգներու երկրորդ գունդին հրամանատարին անունով։ Բանալիները յանձնուած են և հարկ եղած ստորագրութիւնը տալէ ետև գացած է սենեակը և հոն դրամարկղը ծակելով դրամատոմս և խնայողական մնատուկի տոմարներ գողցած է։ — Աւստրիոյ և Հունգարիոյ մաքսային և առեւտրական նոր պայմանագրութեան Խորհրդարանին կողմէ վաւերացման վերջին արգելքը բարձուեցաւ Դեկ. 23ին, երբ Հունգարիոյ Խորհրդարանը երրորդ ըն-

թերցումով ընդունեցաւ Հունգարիոյ սահմանուած չափը որոշող պայմանները։ Այդ պայմաններով երկեակ պետութեան ծախքին մէջ Հունգարիոյ մասնակցութեան չափը հարիւրին 34.4էն 36.4ի բարձրացաւ։ Այս էր ոմանց համար ամբողջ պայմանագրութեան ամէնէն ծանր և անհաճոյ մասը։ Այսու ամենայնիւ ընդունուեցաւ՝ հաւանօրէն նկատելով բանաւորութիւնը Տր. Վէքերլէի սա խօսքերուն թէ Հունգարիա ծախուց մասնակցութեան «այս յաւելեալ չափը Աւստրիացիներու սիրոյն համար չընդունիր։ Ոչ ալ զայն մեծ յաղթանակ կը համարի, այլ իբրև անհրաժեշտ պէտք մը, վասն զի մեր անտեսական գործերը կարգի դնելու միջոց և նախնական պայման է։»

Գերմանիա. Նաւային ընկերակցութեան յարուցած քաղաքական յուզման վերաբերեալ վէճը կը չարունակէ, և Պահպանողական զանազան թերթեր կը պախարակեն նորընտիր նախագահ Քայմ զօրավարին և անոր բարեկամներուն դիրքը։ Կ'ըսեն թէ այդ պատճառով ընկերակցութիւնը հաւանօրէն պիտի զրկուի Գերման տէրութիւններէ ոմանց հովանաւորութենէն, որու կը պարտի իր ժողովրդականութեան մեծ մասը։ Պահպանողական կանոները կ'ուզեն որ ընկերակցութիւնը խնդիրն արծարծող մարմին մը մնայ կայսեր և Ծովային նախարարին նաւային աշխարհավարութեան հսկողութեան տակ ու անոր հետ ճչտիւ համաձայն։

Ռուսիա. Նաւային ընկերակցութեան մէկ ժողովին մէջ տեղակալ Բիղնիչ առեւտրական մը ըրաւ և ցոյց տալէ ետև թէ գրահաւորներու նաւատորմը վերակազմելու համար 150 միլիոն Անգլ. ոսկի հարկ պիտի ըլլայ և տարեկան ալ 25 միլիոնի ծախք մը, զոր առ այժմ Ռուսիա կարող չէ վճարել, հրաւէր կարդաց անոր տեղ ընդծովեանները նաւաբաժին մը չնետել, որ չատ աւելի ածան կ'ըլլայ, չատ աւելի արագ կրնայ չինուիլ և քանդիչ ահեղ ոյժ ունի։ — Ֆիէվէ կը հետադրուի թէ առևտրական և ճարտարական ընկերութիւններու Լեհ ներկայացուցիչներ 16 անդամով յանձնաժողով մը կազմած են, որ տեղային ճարտարութիւնը քաջալերելու ծրագիր մը պիտի պատրաստէ։ Ուրիշ ազդանութենէ անձեր ալ պիտի հրաւիրուին այս ձեռնարկին մասնակցիլ։ Յանձնաժողովը, Գերմանական ապրանքները հրապարակէն վանելու համար, մտադիր է տեղային արտադրութեան նոյնպիսի ապրանքներ ձեռք բերել Ռուսիոյ ուրիչ կողմերէն։

Ֆրանսա. Թայմսի Թղթակիցը Փարիզէ սապէս կը հետադրէ Դեկ. 26 թուականով. Մ. Ժիւլիէն սը Նարֆոնի կողմէ Ֆիկարթի հաղորդուած տեղեկութիւններէն դատելով, Ֆրանսացի եպիսկոպոսներու յառաջիկայ լիազումար համաժողովին յայտագիրը Ֆրանսայի եկեղեցւոյ ընդհանուր վերակազմութեան համազօր կը թուի դրեթէ։ Սակայն կը յիշուի թէ Վատիկան կանխաւ հոգ տարաւ որ այս վերջին ժողովը անսահման ազատութիւն չունենայ իր խորհրդածութիւններուն մէջ։ Ուստի հրահանգներ ղրկեց, որպէս զի Պիոս Ժ ի և անոր խորհրդատուներուն ուզած սահմաններուն մէջ չարժի։ Հարկաւ կարելի է որ եկեղեցւոյ ներքին գործերու մէջ Հռոմի յարաճուն միջամտութիւնը, որ բարձր կղերին կամ Ֆրանսայի կրօնական ազգային հոգածոյ քահանայութեան խոհուն ու լուսաւորուած տարրին հաճելի չէ բնաւ, հակահարուած մը յառաջ բերէ Պապական արդի դրութեան դէմ։ Միևնոյն ժամանակ տիրող հովերը հակառակ կողմէ մը կը փչեն և հաւանօրէն դեռ յուսալի չէ որ Ֆրանսայի եպիսկոպոսները կարենան յառաջիկայ ժողովին մէջ զօրաւոր դիրք մը բռնել Հռոմի ոտնձգութիւններուն դէմ։

Սպանիա. Մատրիտէ սապէս կը հետադրուի. Իզաբէլլա, խօսելով Մեքսիկեան Փրէսքոտ Լաֆինթերթին սա ծանուցման վրայ թէ Ալֆոնսօ Թագաւորը քիչ առենէն Մեքսիքօ պիտի երթայ, դոհունակութիւն կը յայտնէ այդ ուղեւորութեան համար և կը յուսայ թէ չատ օգտակար պիտի ըլլայ Սպանիոյ։ Թերթը կը յիշեցնէ թէ Ալֆոնսօ Թագաւորը Սպանիական առաջին վերապետը պիտի ըլլայ Ամերիկա այցելող։

Մանշըրիա. Թայմսի Թղթակիցը Փեքինէ կը հետադրէ թէ Եւրոպայի մէջ ընդհանուր ապատորութիւն մը կայ թէ Մանչուրիոյ օտար գիւղատերերը մեկնած են։ Այս սխալ դաղափար է, կ'ըսէ։ Քուանկ-չէնկ-ցէէ մինչև Տալնի երկարող Հարաւային Մանչուրեան երկաթուղին Յապոնցի զօրքերու ձեռք է։ Յապոնական 10րդ կիսաբաժնին կեդրոնը Մանչուրիոյ սրտին մէջ է ի Լիաուեանկ։ Բաց ատկէ Յապոն ոչ միայն երկաթուղիի չինութեան մեծ իրաւունքներ ի գործ կը դնէ Հարաւային Մանչուրիոյ մէջ Լիաուի դիծերուն արևելեան կողմը, այլև Չինու կ'արդելէ իր դիծերը երկարել բուն իր երկրին մէջ Լիաուի հովտին արևմտեան կողմը։ Յապոնի այս ընթացքը անկարելի է հաշտեցնել «բաց դրան» քաղաքականութեան հետ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ԳԱԿՈԲ ՊԱՏԱՐԱԳԵԱՑ
Տիրացանցիրսր եղբուշու Ամերիգան խան

ՔՂՔԱՏԱՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ՆԵՐՔԻՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔՈՂԻ-ԲՈՍՓԱԼՆԵՐՈՒ

ԺԳ. Յօդ. Արժէքաւոր նամակ ղրկողը երբ նամակատան յանձնէ, քառասուն վարա տալով կրնայ պահանջել որ նոյն նամակը հասցէին ժամնամած ըլլալու մասին իրեն տեղեկութիւն հաղորդուի։

ԺԴ. Յօդ. Արժէքաւոր նամակներու առաքումը ևեթակայ պիտի ըլլայ քոլի-բոսթալներու յատուկ գործողութեան։

ԺԵ. Յօդ. Առաքման պաշտօնեան հարկ եղած մանրամասնութեամբ արժէքաւոր նամակները պիտի արձանագրէ առաքման մատնաւոր օրագրութեանց մէջ։ Այդ մանրամասնութիւնները կը վերաբերին առաքման թուականին, պատկանող նամակատան, երթալիք տեղին և ընդունելիք անձին անուններուն և արժէքաւոր նամակին ծանրութեան։ Այդ օրագրութեանց պատճէնը պիտի առնուի սպիտակ թուղթէ պատրաստուած քոլիայի տումարի մը մէջ. այդ տումարը նամակատան մէջ պիտի պահուի։ Այս գործողութիւնները կատարուելէ ետքը, առաքման պաշտօնեան պիտի հաւաքէ արժէքաւոր նամակները և վերոգրեալ առաքման օրագրութեան հետ, ինչպէս յանձնարարեալ առաքմանց համար կ'ըլլայ, հատ թուղթի մը մէջ փաթթելով բաքէթ պիտի չկնիէ. յետոյ առանց հանգոյցի առաստնով չեղ կերպով պիտի կապէ. բաքէթին բաց մնացած տեղերը կնքամոմ պիտի քսէ և առաստնին ծայրերը կնքամոմին տակ մնալու պայմանով պիտի կնքէ նամակատան կնիքովը։ Բաքէթին վրայ պիտի նշանակուին «Արժէքաւոր նամակներ» բառերը և առաքող ու ընդունող նամակատանց անունները, նաև բաքէթին ծանրութիւնը ու արժէքին գումարը դիրով պիտի գրուի։ Այդ բաքէթները մանաւոր պայուսակներու մէջ պիտի դրուին և արժէքաւոր քոլի-բոսթալներու հետ պիտի փոխադրուին։ Վերոգրեալ բաքէթները յանձնումը և ընդունելութեան գործողութիւնը քոլի-բոսթալներու յատուկ գործողութեանց համաձայն պիտի կատարուին։

ԺԶ. Յօդ. Արժէքաւոր նամակներու բաքէթը ստացող նամակատունը նախ ուշադրութիւն պիտի ընէ, որպէս զի բաքէթը, առաստնները ու կնիքները աւրուած չըլլան, պատրաստութեան եղանակին մէջ թերութիւն մը չգտնուի և առաքման գործողութիւնները օրինական արամադրութեանց համաձայն կատարուած ըլլան։ Երկրորդ, ժամանման նամակատուները բաքէթը կշռելով պիտի հաստատեն թէ վրան նշանակուած ծանրութեան կը համապատասխանէ՞ն թէ ոչ։ Երրորդ, այս գործողութիւնները աւարտելէ ետքը, ստացող նամակատունը բաքէթը պիտի բանայ և արժէքաւոր նամակները զատ զատ պիտի քննէ։ Այս քննութիւնը անպատճառ երկու պաշտօնեայ պիտի կատարեն։ Նախ պիտի նային թէ այդ նամակներուն թիւը, գնահատուած արժէքը և հասցէները առաքմանց օրագրութեան արձանագրութեանը համապատասխա՞ն են թէ ոչ. յետոյ պիտի քննեն թէ պահանջներուն ու կնիքներուն վրայ աւրուած կամ ճնշում բանեցուցած ըլլալու նշան մը կա՞յ թէ ոչ։ Ապա նամակները զատ զատ պիտի կշռուին՝ հաստատելու համար թէ արձանագրութեանց կը համապատասխանե՞ն թէ ոչ։ Չորրորդ, քննութեան պահուն եթէ առաքման օրագրութեան մէջ արձանագրուած նամակ մը երևան չելլէ և կամ արձանագրութեանց մէջ սխալ մը կամ թերութիւն մը տեսնուի, այդ պարագային արձանագրութեան սխալ տեղերուն վրայ ընթեռնլի կերպով պիտի գծուի դրիչով, և վրան հարկ եղած սրբագրութիւնը պիտի կատարուի. ապա պաշտօնեաները պիտի ստորագրեն առաքման օրագրութիւնը։

ԺԷ. Յօդ. Առաքման օրագրութեան վրայ հարկ եղած սրբագրութիւնը կատարուելէ ետքը, ստացող նամակատան պաշտօնեաները իրենց կատարած քննութեան արդիւնքը պարունակող տեղեկագիր մը պիտի պատրաստեն և զայն նոյնութեամբ պիտի արձանագրեն մանաւոր տումարին մէջ։ Ցետոյ, առանց ժամանակ անցընելու, այդ տեղեկագիրը առաքող նամակատան պիտի ղրկեն՝ յանձնարարեալ. նաև անոր մէկ պատճէնը հեռագրական ու թղթատարական վերատեսչութեան պիտի ղրկեն։

ԺԸ. Յօդ. Արժէքաւոր նամակներու բաքէթին վրայ տեսնուած թերութիւնը ու աւրուած վիճակը եթէ պատասխանատուութիւն առաջ բերող վիճակի մէջ է, ստացող նամակատունը երկու օրինակ տեղեկագիր մըն ալ պիտի պատրաստէ. առոր մէկ օրինակը՝ բաքէթի թուղթին, պահարանին, առաստնին ու կնիքներուն հետ անյապաղ պիտի ղրկէ հեռագրական ու թղթատարական վերատեսչութեան. իսկ միւս օրինակը նոյն նամակատան պաշտօնեային միջոցաւ պիտի պահուի։ Վերոգրեալ տեղեկագիրները պիտի արձանագրուին նամակատան մէջ պահուած մանաւոր տումարին մէջ։

ԺԹ. Յօդ. Արժէքաւոր նամակները երբ ժամանեն, ստացող նամակատունը անոնց վրայ պիտի կնքէ պաշտօնական կնիքով՝ ցոյց տուող անոնց ժամանման թուականը։

Ի. Յօդ. Արժէքաւոր նամակները երբ ժամանեն, առաքող ու ստացող նամակատուներուն անուններ, հասցէն և նամակին գնահատուած արժէքը ու ծանրութիւնը պիտի արձանագրուին մանաւոր տումարի մը մէջ։

(Շարունակելի)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ճաֆֆէր խան, Մահմուտ Փաշա, Սթամպուլ

Ամէն երեքշաբթի և Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը աղքատ հիւանդներ կը նայուին և կը խնամուին Ճաֆֆէր խանի մէջ։

Վիրաբուժական հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — Երեքշաբթի օրեր։

Կիներու հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — Հինգշաբթի օրեր։ 6—10

«ԴԱՐՈՒՆ ՄԵԾԱԳՈՑՆ ԳԻՐՔԵՐԷՆ ՄԻՆ»

ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔԸ

Գրեց՝ ՇԱՐԼ ՎԱԿՆԷՐ

Թարգ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Առողջ մասնաւորներ, բարձր գաղափարականներ, ներշնչող օրինակներ, գրական ոճ, խնամուած լեզու, մաքուր տպագրութիւն. — ահա հանգամանքը ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔԻՆ, որուն ֆրանս. և անգլ. տպագրութիւններէն բէսթսէլըր օրինակներ ծախուած են Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ։ ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔԸ կաղանդի և Ծնունդեան պատուական նուէր մ'է, որ դարձեալ «ԲԱՐԻ ԿԵԱՆՔ»ին անկոպայոյզ ձգտումին հետևանքով իր այժմէութիւնը քնաւ պիտի չկորսնցնէ։

Էջ՝ 168։ Գին 3½ դահ.։

Դիմել Մր. Բիթի, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս, կամ Թարգմանիչին, Հայուհեաց Վարժարան, Ասատիազար, և կամ Կ. պոլսոյ գրավաճառներուն։ 3—5

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ

ԳԱՂՏՆԻՔ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ, ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԵԻ ԵՐԿԱՅՆԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ, *ամէն սեռի և հասակի յոյժ պիտանի և այժմէութիւնը չկորսնցնող դրքոյկը*, 248 երեսով։ Հեղինակ՝ Փրոֆ. Պայ Լէյնըբր։ Թարգմանիչ՝ Սմոռել Ի. Վարթապետեան։ Գին՝ 8 դ.։ *Մեծաքանակ գնողներու զեղչ։ Դրքոյկս կարելի է ստանալ Թարգմանչէն, Պայպըլ Հաուս, թիւ 26, Կ. պոլիս, նաև գրավաճառներէ։* 10—3

ՏՈՔ. ՅՈՎՍ. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոքսիայէն մաքնը. Վարժարաններու մէջ իբրեւ մարզակազմութեան դասադիրք գործածուելու մասնաւոր նպատակով պատրաստուած այս հատորը խիստ օգտակար ու կարևոր է նաև ամէն մարդու և ամէն ընտանիքի։ Բազմաթիւ պատկերներ. մաքուր տպագրութիւն. տոկուն կազմ։ Գինը 10 դրչ.։

Կեանքի խոհականութիւններ. Առողջ և երջանիկ կեանք մը ապրելու գաղտնիքը կը բացատրէ, զանազան նիւթերու վրայ խօսելով դատ դատ։ Գինը 5 դրչ.։

Մանչերու ընթերցարան. Գիտնական դէմ կատարեալ դեղագիր մը. վատահելի առաջնորդ և խորհրդատու մանաւանդ ծնողքներու և դաստիարակներու համար։ Գինը 5 դրչ.։

Թափառիկ վէպ կենսական ձանձրութիւններէ. Մարդկութեան պատուհասը սեպուած ահաւոր հիւանդութեան մասին կու տայ լիակատար ծանօթութիւն, թելադրելով մեր ժողովուրդին յարմարող նախազգուշական միջոցները։ Գինը 60 փր.։

Մանչերու քաջերմը. Մանչերու յատուկ մոլութեան բնութիւնը և ահաւորութիւնը քուն իսկ մանչերուն բացատրող դրքոյկ մը. թարգմանուած անգլիերէնէ։ Գինը 40 փր.։ 2—5

Մեղք ղէօռած էէրթէր։ Դպրոց եւ Դպրոցական. Կրթական և գրական նիւթեր։ Ռ. Յ. Պէրպէրեան։ Լիակատար տպագրութիւն Վիէննայի Մխիթարեանց։ Մեծադիր 430 երեսներով։ Գին 20 դահ.։ Դուն պէտք ըլլա, Մանչերու բաժին, գին 8 դրչ։ Դուն պէտք ըլլա, Աղջիկներու բաժին, գին 8 դրչ։ Ցարմարագոյն գիրքերը կաղանդէքի համար։ Պաղեոց Գրատուն։

Ընդարձակ երգեցողութիւնք Առաւօտեան և Ս. Պատարագի, ի պէտս մանկանց եկեղեցւոյ։ Բ Տպագրութիւն, 1908։ Հրատարակութիւն Յ. Գրլեհեան գրատան։ Էջ 72, գին 60 փր.։

Տաճնէլիներուդ Դոք և Յովհ. Պռոսոպէ Տէրոյենց, լուսատիպ պատկերով և ձեռագրով, պահպանել Յովսէփ Իպմիրեանց գրական մրցանակով։ Հեղինակ՝ Ծանօթ գրագէտ Ց. Գ. Մխիթեան։ Ցոյժ չահեկան ուսումնասիրութիւն մը 253 էջով։ Գին 12½ դահ.։

Ժողովրդական Տաբէցոյց — 1908 — 15րդ տարի։ Տպագրիչ Զարեհ Պէրպէրեան, հրատարակիչ Զարդարեան գրատուն։ Կը պարունակէ տոմարական պիտոյք, համով զուարճալիքներ, կենսագրութիւններ, մենախօսութիւններ, վէպեր, խաղեր, նուէրներ, եւն., նաև հին տպարանատէր Գ. Զարդարեանի և Մխիթարեանի լուսանկարները։ Էջ 208։ Գին 3 և 5 դահ.։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՔԱՐՏ

(Քարէ խոխոջ)

Ծնունդի, ամանորի և Ծնունդեան տարեդարձի յարմար ծաղիկի պատկեր, նկար և այս երկրի տեսարաններ կրող, ամէնը տարբեր, 50 թղթատարական քարտ կը ղրկուի 1 դահ.նոց 7 թղթադրոշմի փոխարէն, կամ 500 քարտ 60 դահ.ի փոխարէն։

Հասցէ Etablissement Horticole de Terapia

6—12

Ե. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողով, ժամ 9½ (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափու։ Ժողժ.Ա. 9։ Իւսկիւտար, ժամ 8½։ Բ Տիմ. Բ. 22։